

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2008. aasta I poolaastal

Tallinn
Oktoober 2008

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Liina Ernits
tel. 646 6438

EKI Rävälä 6
19080 Tallinn
Tel. +372 668 1242
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	15
Väliskaubandus	25
Maailmaturg	33
Euroopa Liit.....	38
Rahvusvaheline konkurents.....	43
Kokkuvõte	45

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2008. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuse majandusnäitajate muutusi (müügitulu, kasum, kulud, töötajate arv, investeeringud); tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud SA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid ning FAPRI ja OECD ülevaateid turuolukorrast maailmas.

Töö maht on 46 lehekülge.

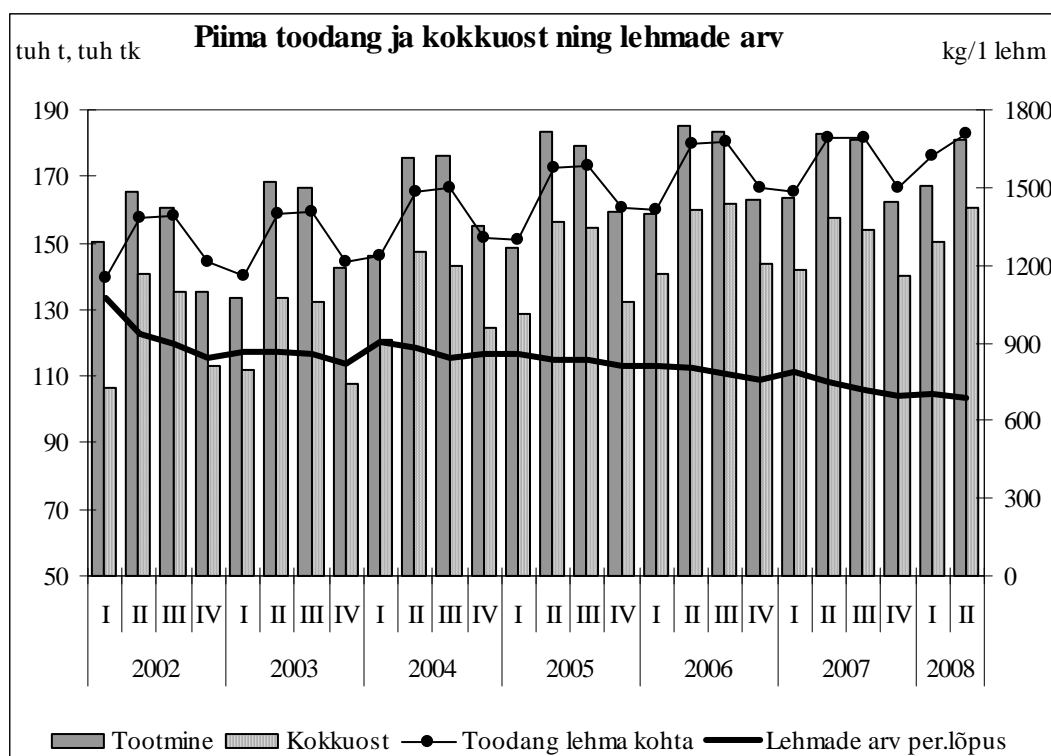

Eesti piimaturg 2008. aasta I poolaastal

Piima tootmine

Vaatamata lehmade arvu jätkuvale vähenemisele, toodeti Eestis 2008. aasta I poolaastal produktiivsuse kasvu tõttu piima rohkem kui aasta tagasi. 2008. aasta esimesel poolaastal toodeti Eestis piima statistikaameti andmetel 348,4 tuhat tonni, mis on mullusega võrreldes 0,4% ehk 1,4 tuhat tonni enam (I pa 2007 – 347 tuh t, tabel 1). Keskmine piimatoodang lehma kohta ulatus vaadeldud perioodil 3324 kilogrammini, mis on 135 kg võrra suurem eelmise aasta sama ajavahemiku tasemest. Sealjuures toimus produktiivsuse kasv peamiselt esimeses kvartalis (133 kg), teises kvartalis oli väljalüps lehma kohta vaid 2 kg võrra aastatagusest suurem. Lehmade arv vähenes esimese poolaasta lõpuks eelmise aasta sama seisuga võrreldes 4900 pea võrra 103,2 tuhande lehmani.

Joonis 1

Allikas: SA

Vaatamata sellele, et piima kokkuostuhind 2007. aastal tõusis ja piima tootmiskvoote EL-i kõigis liikmesriikides 2% suurendati, ei ole see stimuleerinud lehmade arvu suurenemist Eestis. Lehmade arv väheneb kõige enam väiksemate farmide tegevuse lõpetamise tõttu. Viimase aasta jooksul on tootmiskulud, sealjuures kuludes suuremat osakaalu omavad sööda-

kulud, suurenenud kiiremini kui piima kokkuostuhind. 2008. aasta II kvartalist on piima kokkuostuhind langustrendil, kuid põllumajanduse sisendite hinnad jätkavad SA andmetel endiselt tõusu ning madalama efektiivsusega väiketootjad ei suuda seetõttu konkurentsipüüa.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad Eestis 2006 – 2008.a I poolaastatel

	2006 I pa	2007 I pa	2008 I pa	Muutus, +,-	
				I pa '08 - I pa '07 kogusena	I pa '08/ I pa '07, %
Piimatoodang (tuh.t)	343,7	347,0	348,4	1,4	0,4
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	3080	3189	3324	135	4,2
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh.tk.)	112,5	108,1	103,2	-4,9	-4,5
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	300,3	299,1	310,7	11,6	3,9
Kokkuostu osakaal toodangust, %	87,2	86,4	89,2	x	x

Allikas: SA

Piimakarjade arv vähenes statistikaameti 2007. aasta juuniküsitluse andmetel kahe aastaga (tabel 2) kolmandiku võrra ja seda peamiselt 1..9 lehmaga karjade arvel (-37,3%). Lehmade arvu vähenemine oli samal perioodil 6,4%. Vaadeldud perioodil vähenes karjade arv 10..99 loomaga suurusgrupis 7,4% ja 100..199 loomaga suurusgrupis 19,2%. Samal ajal suuremate karjade arv suurenes (200..299 looma +6,7% ja üle 300 loomaga +5,8%). Väikeloomapidajate vähenemisele andis oma tõuke ka toetussüsteemi muutus, sest piimaveiste eest makstavad toetused on seotud piimakvoodiga ja piimakvooti mitteomav väiketootja saab lehma eest kuni 8-kuuse pulliga võrdsustatud madalamat otsetoetust.

Tabel 2

**Piimakarja kasvatus struktuur karjade arvu ja suurusgruppide alusel
2005. ja 2007. aastal**

	Kokku 1.06 seisuga	Piimakarja struktuur loomade arvu alusel, %				
		1..9	10..99	100..199	200..299	üle 300
Piimakarjad						
2005.a struktuur	9210	87,8	9,6	1,1	0,7	0,9
2007.a struktuur	6121	82,8	13,4	1,3	1,0	1,5
üldarvu muutus	-33,5%	-37,3	-7,4	-19,2	+6,7	+5,8
Piimalehmad						
2005.a struktuur	115230	12,9	19,5	12,1	12,7	42,7
2007.a struktuur	107884	9,0	20,4	10,2	13,9	46,4
üldarvu muutus	-6,4%	-34,9	-2,0	-20,6	+2,5	+1,7

Allikas: SA

Eelmisel 2007/2008 kvoodiaastal täideti Eestis EL-i piimakvoot 93% ulatuses, sealhulgas tarnekvoodist täideti 93,5% ja otseturustuskvoodist 64,6%. Kvoodiaasta jooksul tarniti tööstusele ja turustati otse elanikkonnale kokku 601 333 tonni piima, millest 594 682 tonni oli tarnekogus ja 6651 tonni turustuskogus.

Kvoodiomanikke jääb Eestis farmide suurenemise ja väiketootjate arvu vähenemisega aasta-aastalt vähemaks. Aastaga on kvoodiomanike arv langenud 131 piimatootja võrra. 1. oktoobril oli PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel Eestis 1280 piimakvoodi omanikku, neist 1119-l oli tarnekvoot ja 303-l otseturustuskvoot.

Uuest kvoodiaastast on piima tootmiskvoodid kõigis EL liikmesriikides 2% kõrgemad varasemast aastast. Eestile tähendab see senisest 12 927 tonni võrra suuremat tootmiskvooti, mis lisandub kõik tarnekvoodile. Uue kvoodiaasta 2007/2008 esimesel kolmel kuul ehk 2008. aasta II kvartalis oli kvoodi täituvus kokku 24,1%, sealhulgas tarnekvoot täideti 24,3% ja otseturustuskvoot 12,8% ulatuses (tabel 3). Neljandiku kvoodiaasta kohta on seega tarnekvoot ligi 100%-litselt täidetud, otseturustuse kvoodi täituvus jääb aga alla 50%.

Tabel 3

Piima tootmiskvoodid Eestis

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2008 – 31.03.2009			
- EL määratud kvoot, tonni	659 295	648 998	10 297
- täitmine 3 kuuga, tonni	159 134	157 815	1 319
- % EL kvoodist	24,1	24,3	12,8
Piima tootmine ja kokkuost II kvartalis 2008*	181 200	160 500	20 700
Kvoodi täitmine aasta varasemal perioodil (1.04-30.06.2007)	158 395	156 821	1574
- % EL kvoodist	24,5	24,8	15,3

* ESA andmed: veerul "Kokku" tootmine, tarnekvoodi veerul kokkuost ja otseturustuse veerul kahe esimese veeru vahe. Viimane sisaldab nii otseturustust kui farmisisest tarbimist.

Allikas: PRIA

Piimatööstus

2008. aasta esimesel poolaastal varusid piimatööstused kokku 310,7 tuhat tonni toorpiima, mida on 3,9% ehk 11,6 tuhat tonni enam kui mullu samal ajavahemikul (tabel 1). Kokkuostu stimuleeris toorpiima kõrge hind I poolaastal. Tööstuslikult töödeldava toorpiima osakaal piima kogutoodangust kasvas seetõttu 89,2%-le eelmise aasta 86,4%-lt. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,0%. Toorpiima kvaliteet saavutas kõrge taseme juba 2004. aastal ning püsis sellel tasemel tänavugi – eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 97,2% varutud piimast ja esimesse sorti läks 2,5% piimast (2006.a I pa vastavalt 96,8% ja 2,8%).

Toorpiima kokkuostu juurdekasv läks põhiliselt juustutoodangu suurendamiseks, mille nõudlus välisturgudel on püsinud suurem, kui teiste piimatoodete osas ning sellega püsis ka juustu hind kõrgel tasemel (tabel 4, joonis 2). Naturaaljuustu toodeti Eestis 2008. aasta I poolal 41% (+3356 t) rohkem kui aasta varasemal perioodil. Juustutoodangu suurenemisega on suurenenud tänavu ka vadakupulbri toodang (+1657 t, +87,3%), kuigi ekspordihind sellele on aastaga 43% langenud. Peamiseks sihtturuks on vadakupulbrile Venemaa, kuhu ekspordihinnad on madalamad kui läänepoolsetesse riikidesse. I poolaastal oli mullusega võrreldes suurem ka täispiimapulbri toodang, mille tootmine suurenes II kvartalis. Eelmisel aastal kiiresti kasvanud lõssipulbri toodang on kiire maailmaturu hinnalanguse tõttu tänavu I poolaastal vähenenud enam kui kolmandiku võrra, kusjuures toodangu langus oli I kvartalis. II kvartalis veidi elavnenu d maailmaturul toimunud ajutine hinnatõus andis tõi ke lõssipulbri toodangu suurendamisele ka Eestis. II kvartalis toodeti lõssipulbrit ligi 3 korda enam kui I kvartalis (+1733 t) ning toodangu mahult ületas see veidi 2007. aasta III kvartali taset.

Võid toodeti 2008. aasta I poolaastal Eestis 13% (-497 t) vähem kui aasta varasemal perioodil ning alates 2007. aasta III kvartalist on tootmismah t püsinud üsna stabiilsena 1600...1800 tonni kvartalis. Enne 2007. aasta aprillisündmuse oli võieksporti peamiseks sihtturuks Venemaa, kuid peale aprilli eksport sinna langes tugevasti. Võieksport pole Venemaale aastaga taastunud, küll on sinna suurenenud juustu- ja vadakueksport.

Tabel 4

Eesti piimatööstuse toodang 2006 – 2008.a I poolaastail (tonnides)

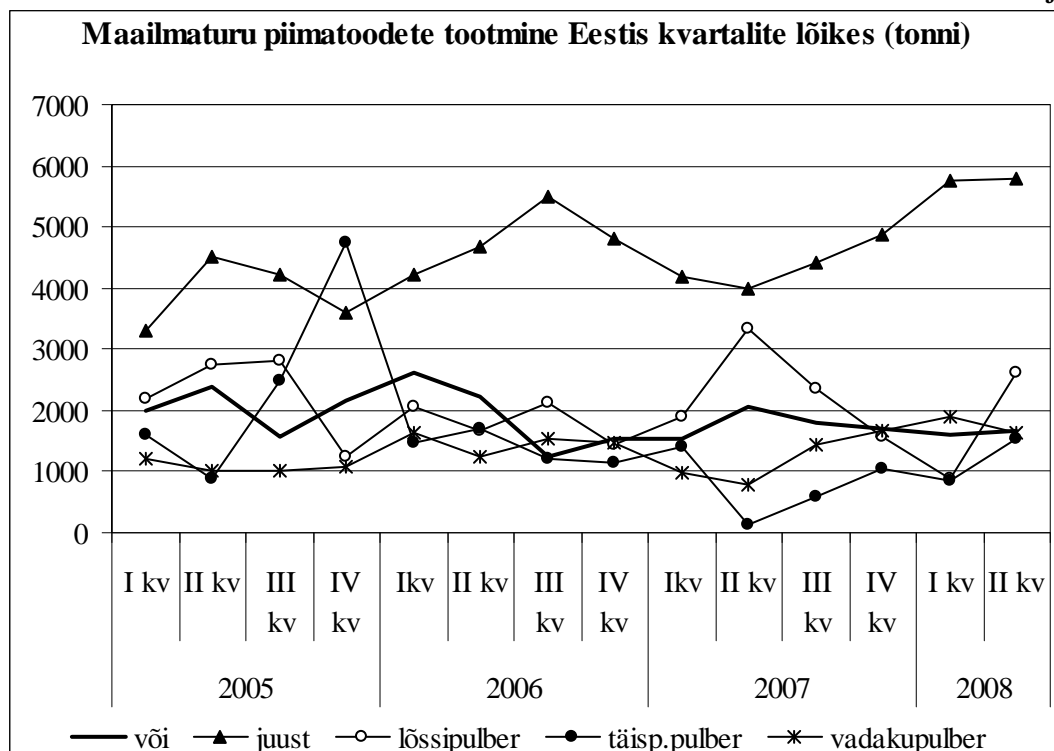
	2006 I pa	2007 I pa	2008 I pa	Muutus +, -	
				I pa '08 - I pa '07, kogusena	I pa '08/ I pa '07, %
Või	4825	3771	3274	-497	-13,2
Rasvane juust	8883	8191	11547	3356	41,0
Pastöriseeritud piim (tuh tonni)	47,9	42,2	41,3	-0,9	-2,1
Lõssi-vadakupulber ja TPA	7133	8739	8805	66	0,8
sh lõssipulber	3767	5498	3525	-1973	-35,9
vadakupulber	2885	1898	3555	1657	87,3
TPA	481	1343	1725	382	28,4
Täispiima- ja koorepulber	3171	1765	2410	645	36,5
Jäätis	6125	6281	5817	-464	-7,4

Allikas: SA kiirstatistika

Siseturu- ja kõrgema lisandväärtusega toodete toodangumahtusid SA kvartaalses andmebaasis ei kajastata, kuid tugeva jaehindade tõusu ja elanikkonna vähenenud ostujõu tõttu võib eeldada, et tarbimine on pigem vähenenud kui suurenenud. Ekspordis on suurenenud aga kõrgema lisandväärtusega toodete (jogurtid, kohupiimakreemid jms) väljamüük, kuid samal ajal on kiiresti suurenenud ka nende toodete import Poolast. Siseturu toodetest on kvartaalsed toodangu-

andmed olemas jäätise ja joogipiima kohta, mis näitavad käesoleva aasta I poolaasta toodangu vähenemist (vastavalt -7,4% ja -0,9%). Samas on joogipiima väliskaubavahetus lähiriikidega kaubanduskettide kaudu suurenenud, eriti import Lätist Eestisse. Jäätisetoodangu vähenemist tingis osaliselt ekspordi tugev langus I poolaastal (-283 t, vt väliskaubanduse ptk).

Joonis 2

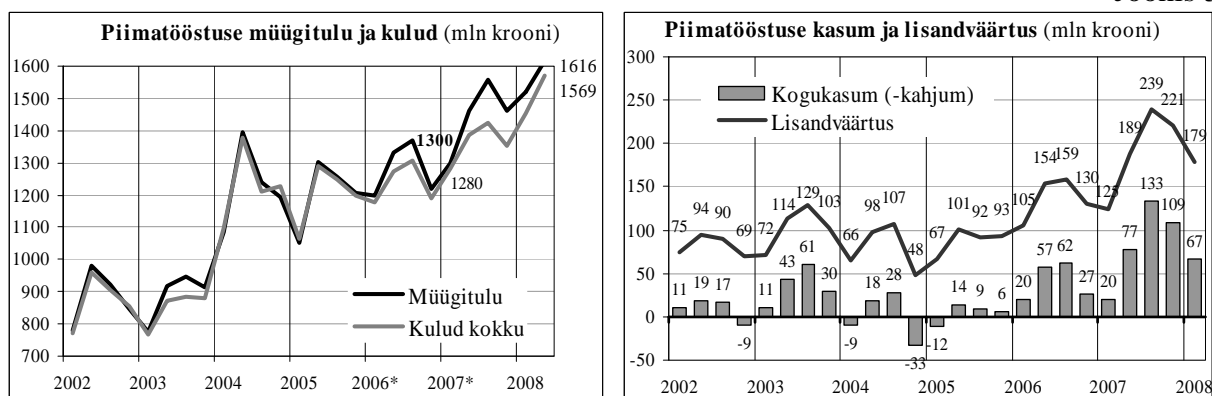

Allikas: SA

Piimatööstuse **majanduslik tegevus** oli 2008. aasta esimesel poolel jätkuvalt edukas, kuid kasumlikkuse kasv on aeglustunud ning varasema aasta rekordiliste investeeringute taustal olid need nüüd tugevalt vähenenud.

Piimatööstuse ettevõtete **müügi käive** ulatus 2008. aasta I poolaastal 3,1 miljardi kroonini, mis on 13% suurem kui eelmise aasta samal perioodil (joonis 3).

Joonis 3

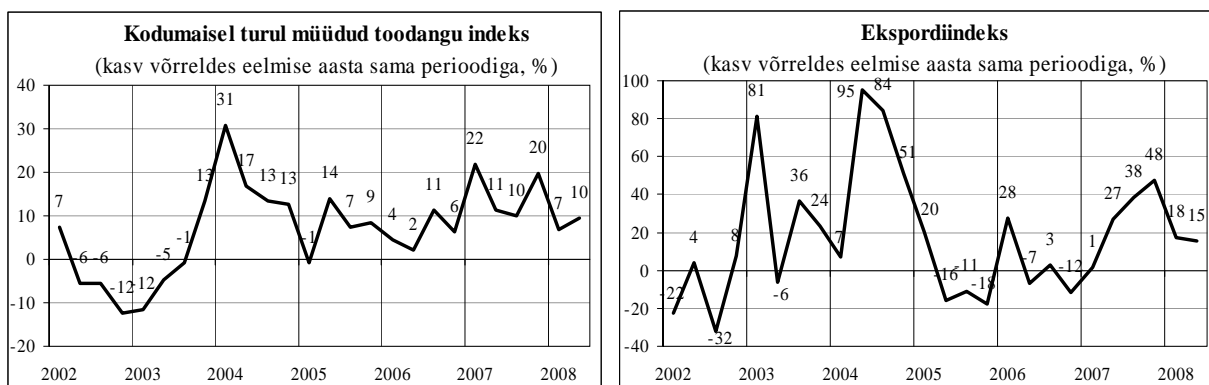
Allikas: SA

Piimatööstuse **kasumi** ning **lisandväärtuse** kasv I poolaastal oli tunduvalt aeglasem kui aasta varasemal perioodil. Piimatööstuse kasum ulatus esimesel poolaastal 113,7 miljoni kroonini, lisandväärtus 349,9 miljoni kroonini. Kasum kasvas eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 17,2% aasta varasema 25% asemel ning lisandväärtus 11,4% (I pa 2007 21%, joonis 3).

Piimatööstuse **müük koduturule** kasvas tänavu I poolaastal 8% (I pa 2007 16%), müük ekspordiks 16% (I pa 2007 - 14%, joonis 4). Siinjuures tuleb selgituseks lisada, et ekspordiks müügi kasv on 2008. aastal aeglustuva tendentsiga: I kvartalis oli kasv 18% ja II kvartalis 15% aastatagusega võrreldes. Ekspordikasvu kiirenemine toimus peamiselt 2007. aasta II-IV kvartalis, mil ekspordiindeks kasvas 2006. aasta sama perioodidega võrreldes vastavalt 27%, 38% ja 48%. Ekspordi kiire kasvu peamiseks põhjuseks oli piimatoodete hindade kiire tõus maailmaturul, mis 2007. aasta lõpus muutus sama tempoga languseks. Pulbrite ja või hinnad on langenud nüüdseks viimase hüppelise hinnatõusu eelsele tasemele.

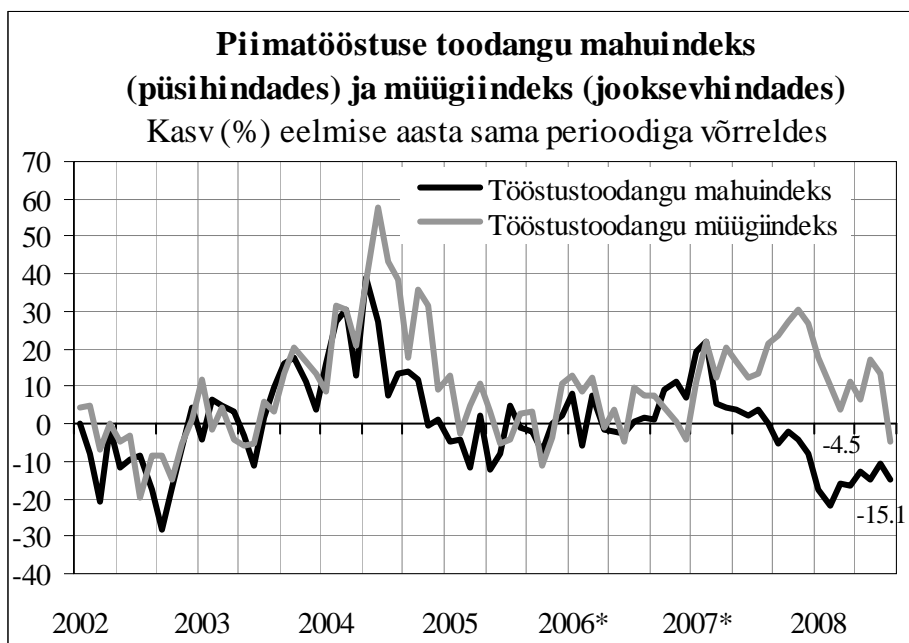
Koduturul püsivad piimatoodete jaehinnad praegu veel kõrgel tasemel, kuid nõudlus on vähenenud. Kodumaisel turul müüdüd toodangu indeksi kasv ulatus I kvartalis 7%-ni (2007.a I kv 22%), II kvartalis kiirenes see 10%-ni (2007.a II kv 11%). Kolmandas kvartalis võib oodata kodumaisel turul müüdüd toodangu mahu kasvu sarnaselt II kvartalile või pisut kõrgemat. Seda ühelt poolt seetõttu, et ekspordivõimalused on kahanenud ning teisalt võib viimastel kuudel toimunud piimatoodete jaehindade langus soodustada koduturu müügi kasvu.

Joonis 4

Allikas: SA

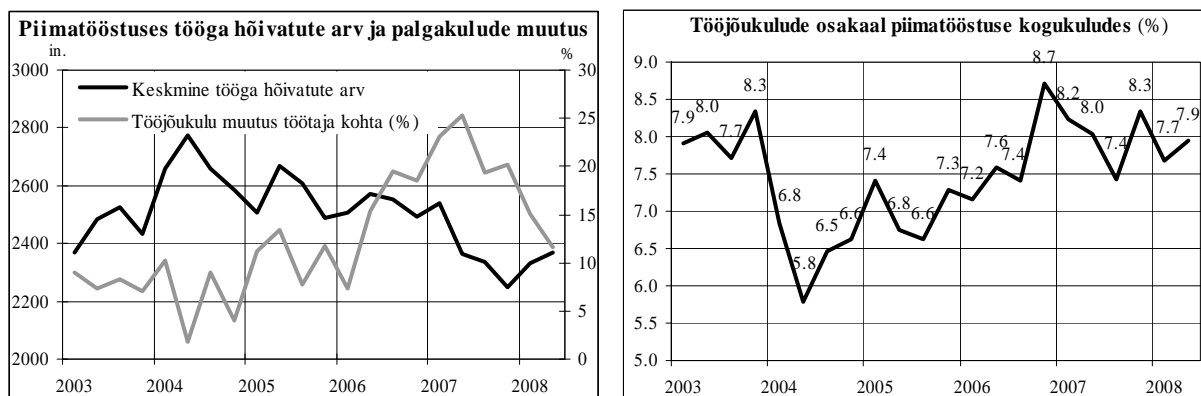
Piimatööstuse **toodangu mahuindeks** näitas 2007. aasta IV kvartalis ja 2008. aasta I poolaastal toodangu vähenemist, kuid tänavu on üksikutel kuudel täheldatud ka toodangu kasvu (joonis 5). Seega nii kodumaisel turul müüdüd toodangu indeks kui ka ekspordiindeks, mis mõõdavad müügiimahtu jooksevhindades, kajastavad sellel perioodil hindade tõusu ja nende kõikumist. 2008. aasta juulis ja augustis on aga mahuindeksi langus taas kiirenenud ning seega on tootmismahud langenud allapoole varasema aasta taset. Selline negatiivne areng viitab selgelt nõudluse vähenemisele.

Allikas: SA

Müügituluga samas tempos on kasvanud ka piimatööstuse **kulud**. I poolaastal ulatus kulude kasv 13,3%-ni eelmise aasta I poolaastaga võrreldes. Töäjõukulude kasv töötaja kohta kasvas kogukuludega samas tempos (13,4%) ning palgakulude aasta varem toimunud kiire kasv (24%) on käesoleval aastal aeglustunud. Tööga hõivatute arv on aga tänava esimesel poolaastal suurenenud, võrreldes varasemate aastate pideva langustendentsiga (joonis 6). Tööga hõivatute arv langes kuni 2007. aasta IV kvartalini (kv keskmine 2251 in), 2008. aasta I kvartali keskmine ulatus 2334 ja II kvartali keskmine 2367 inimeseni, mis ületas aasta varasema II kvartali töötajate arvu 5 inimese võrra. Poolaastate võrdluses jäi 2008. aasta tööga hõivatute arv 4,1% väiksema aasta varasema suhtes. Töötajate arvu kasvades suurenes II kvartalis veidi ka töäjõukulude osakaal (+0,2%-punkti) kogukuludes, kuid I poolaastal (7,8%) jäi see siiski madalamaks kui 2007. aasta I poolaastal (8,1%).

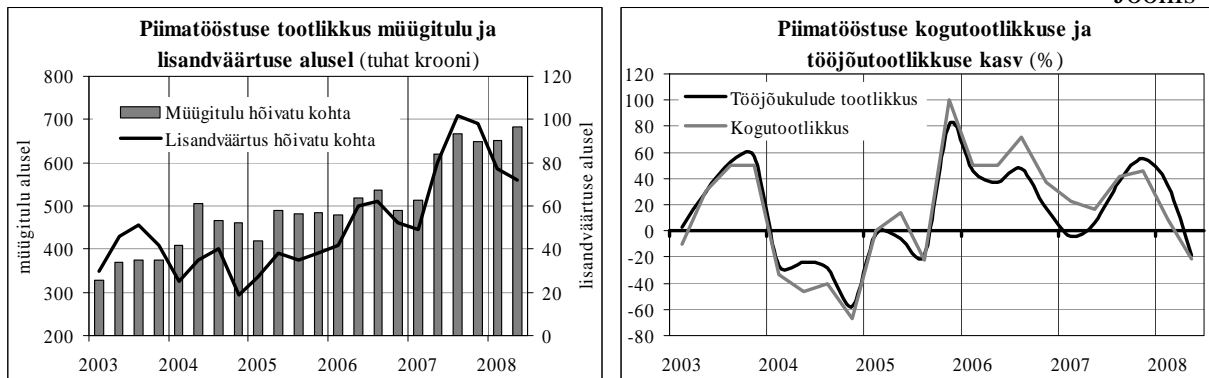
Joonis 6

Allikas: SA

Piimatööstuse tootlikkus töötaja kohta kasvas kiiresti peale väikest langust 2007. aasta IV kvartalis ka 2008. aasta esimesel poolaastal. Esimesel poolaastal suurenes müügi käive töötaja kohta 18% 2007. aasta sama perioodiga võrreldes (joonis 7). Lisandväärtus töötaja kohta küll suurenes samal perioodil 15,5%, kuid alates 2007. aasta IV kvartalist on see näitaja tugeva langustendentsiga. Aeglustunud on alates eelmise aasta IV kvartalist ka kulude suhtes arvatud tootlikkuse näitajad - tööjõukulude tootlikkus ja kogutootlikkus, mis arvutatakse lisandväärtuse ja kogukulude suhtena, oli II kvartalis koguni negatiivne. Tööjõukulude tootlikkus kasvas I poolaastal vaid 3,1% eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Kogutootlikkus I poolaastal langes II kvartalis toimunud järsu kogutootlikkuse vähenemise tõttu. I poolaastal oli piimatööstuse kogutootlikkus 8% madalam eelmise aasta tasemest.

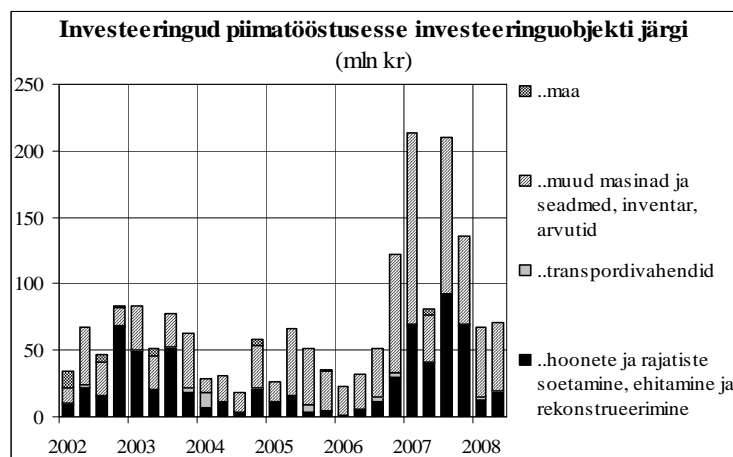
Joonis 7

Allikas: SA

2008. aasta I pooles **investeeriti** piimatööstusse üle 2 korra vähem kui aasta varem ning I poolaastal tehtud investeeringute summa oli 137,4 miljonit krooni (joonis 8). Seejuures moodustasid masinatesse ja seadmetesse tehtud investeeringud 77% kogu investeeringutest. Piimatööstus kasutas 2007. aasta kõrgkonjunktuuri turul õigel hetkel rekordiliste investeeringute tegemiseks – aasta jooksul investeeriti piimatööstusse 640 miljonit krooni, mis peaks läbimõeldult tehtud investeeringute puhul aitama ettevõtteid püsida konkurentsivõimeliseks ka turuolukorra halvenedes.

Joonis 8

Allikas: ESA

Hinnad

2008. aasta I poolt piimatoodete maailmaturul iseloomustab hindade kõikumine. 2008. aasta I kvartalis jätkus 2007. aasta sügisel alanud järsk piimatoodete hinnalangus, kuid II kvartalis tekkis maailmaturul mõningane elavnemine ja hinnad pöördusid tõususuunale. I poolaasta lõppedes saabus taas langusperiood ning pulbrite ja või hinnad on langenud möödunud aastase tõusu eelsele tasemele (2006.a keskpaiga tasemele). Juustuturul on olukord olnud tootjate jaoks soodsam (tabel 5 ja joonised 7-10).

Lõssipulbri hulgihinna kõrgtase oli maailmaturul 2007. aasta III kvartalis (58 kr/kg), millele järgnev järsk langus kuni 2008. aasta I kvartali lõpuni viis hinna tõusueelsele tasemele (~30 kr/kg, joonis 7). Sealjuures hinnatasemed EL-is ja USA-s ühtlustusid. II kvartalis hind veidi tõusis (keskmine Saksamaal ja Hollandis ~34 kr/kg) ning I poolaasta keskmine (~32 kr/kg) oli 2 krooni võrra kõrgem I kvartali keskmisest, kuid aasta varasema perioodi hinda ületas 1/3 võrra. USA-s püsis hind stabiilsem ning I poolaasta keskmine hind jäi madalamaks kui EL-i suuremates tootjariikides. III kvartalis oli lõssipulbri hinnatrend endiselt langusuunaline ning hinnatase oli septembris Saksamaal ja Hollandis 16-18% madalam II kvartali

Tabel 5

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2006 –2008. aastal

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg)

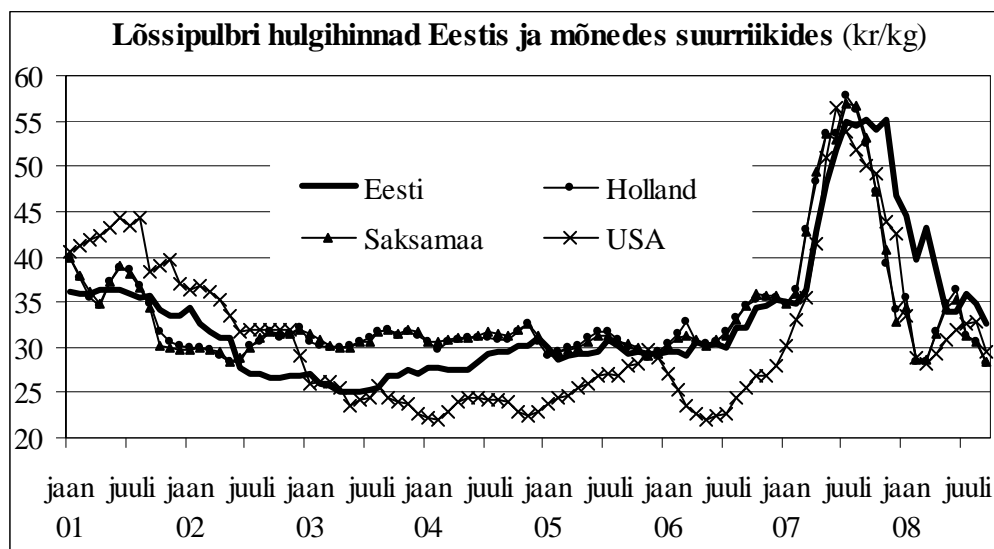
	II kv 2006	II kv 2007	II kv 2008	sept 2008	I pa 2006	I pa 2007	I pa 2008
TÄISPIIMAPULBER							
Holland	36.51	53.93	45.22	38.49	36.80	47.15	46.03
Saksamaa	36.69	54.14	44.07	37.94	36.94	47.84	45.44
USA keskmine	32.53	47.83	37.38	39.68	34.79	42.18	38.31
LÕSSIPULBER							
Holland	30.51	51.74	34.32	28.16	31.03	44.91	32.54
Saksamaa	30.62	51.92	33.72	28.40	30.73	44.91	32.11
USA keskmine	22.39	49.61	30.66	29.55	23.86	41.23	30.43
VÕI							
Holland	39.43	46.78	42.56	37.86	39.82	43.73	43.71
Saksamaa	39.19	49.99	43.21	40.06	39.63	45.00	44.12
USA keskmine	32.18	37.69	32.26	40.86	33.64	35.41	30.61
JUUST							
Saksamaa Edam	46.94	47.51	49.94	48.50	46.94	47.38	54.05
Poola Gouda/Edam	43.66	46.57	52.74	50.56	44.08	45.15	54.29
Inglise Cheddar	46.69	48.10	57.37	58.01	47.56	47.10	59.02
USA, Cheddar	55.22	53.79	53.50	57.39	55.37	52.71	53.91

Allikas: ZMP

ja 12-14% madalam I poolaasta keskmisest hinnast. USA-s oli lõssipulbri hulgihind ka III kvartalis stabiilsem kui EL-is (langus II kvartali suhtes -3,6%).

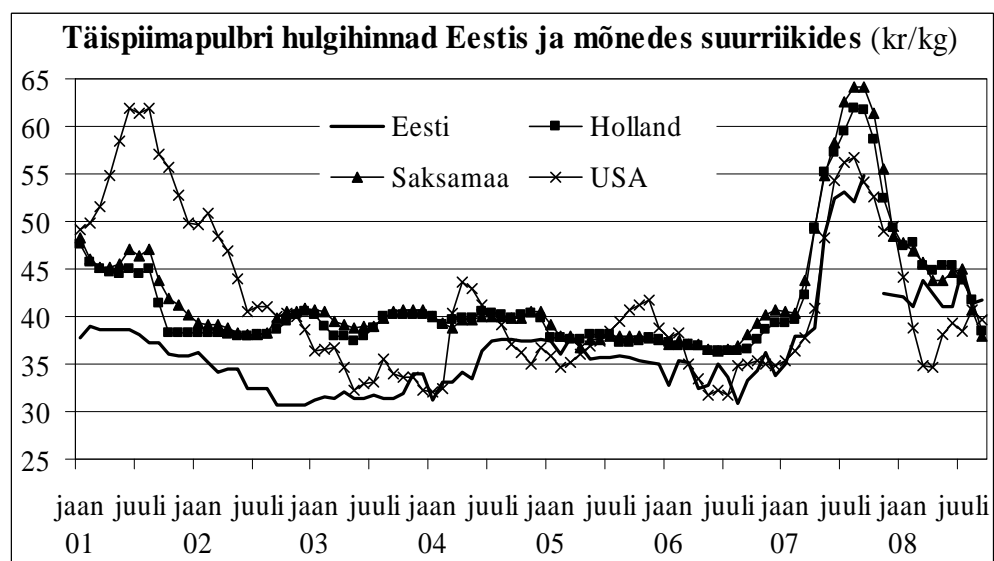
Täispiimapulbri hulgihind muutus analoogselt lõssipulbri hinnaga, hinnalangus jäi ainult veidi aeglasemaks (joonis 8). Hinna kõrgtase oli 2007. aasta III kvartalis ning EL-i hinnatase oli kõrgem kui USA-s (EL-i 65 kr/kg, USA 56 kr/kg). 2008. aasta I kvartalis Saksamaal ja Hollandis hind langes, II kvartalis püsis stabiilsena ning III kvartalis hinnalangus jätkus. USA-s pöördus hulgihind tõusule I kvartali lõpus ja hinnatõus jätkus ka III kvartalis. III kvartalis ühtlustusid EL-i suuremate tootjariikide ja USA hinnatasemed (2008.a sept 38-39 kr/kg). Täispiimapulbri keskmine hind Saksamaal ja Hollandis oli 2008. aasta I poolaastal 2-5% madalam aasta varasema perioodi hinnast ning septembriks langes hind II kvartali suhtes 14%. USA-s oli hinnalangus poolaastate võrdluses kiirem kui EL-is (-9%), kuid septembris oli hind 6% kõrgem II kvartali keskmisest hinnast.

Joonis 7

Allikad: ZMP, EKI

Joonis 8

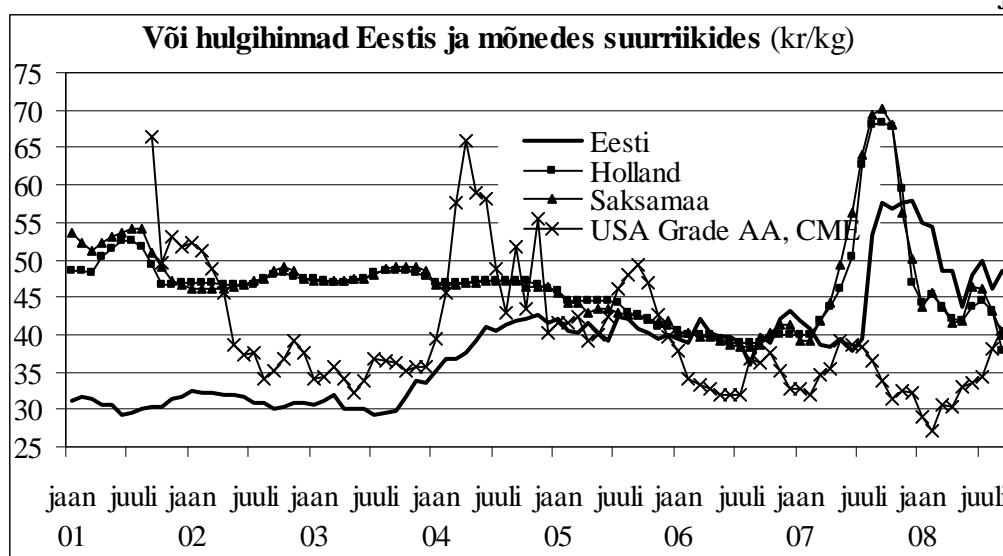

Allikad: ZMP, EKI

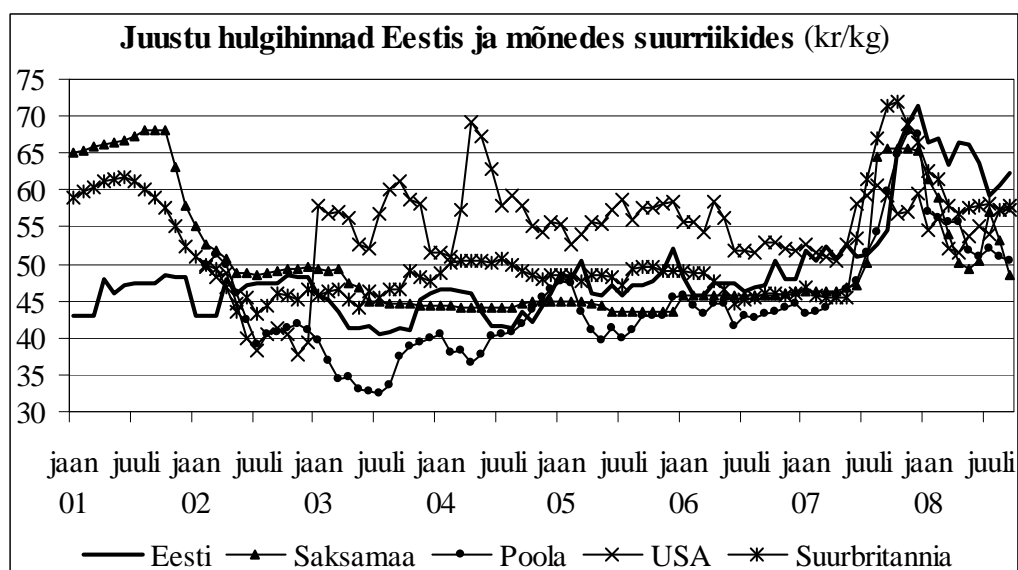
Või hulgihinna muutused maailmas algasid hiljem ja olid aeglasemad kui pulbritel (joonis 9). Järsem hinnatõus Euroopas algas 2007. aasta III kvartalis ja kõrgtase oli septembris (70 kr/kg), millele järgnes tugev langus kuni 2008. aasta I kvartali lõpuni. II kvartalis hind kõikus veidi ja III kvartalis liikus taas langussuunal. USA-s olulist hinnatõusu ei toimunudki, hind kõikus vaid väga tugevalt ning hinnatase oli tunduvalt madalam kui EL-i suuremates tootjariikides. Kõrgem hinnatase USA-s oli mais 2007 (39 kr/kg) ning sellele järgnes hinnalangus kuni 2008. aasta veebruarini. Märtsist alates hakkas USA-s hind tõusma ning hinnatõus on kestnud kuni 2008. aasta septembrini. 2008. aasta I poolaastal oli või keskmine hulgihind Saksamaal ja Hollandis enam-vähem aastatagusel tasemel, kuid USA-s 16% madalam aastatagusest. Septembris liikusid aga USA-s ja Saksamaal või hinnatasemed eri suunas ning hinnamuutuste tõttu tase ühtlustus 40 kr/kg-l. USA-s oli hind septembris 27% kõrgem, kuid Saksamaal 7% ja Hollandis 11% madalam kui II kvartali keskmine.

Joonis 9

Allikad: ZMP, EKI

Joonis 10

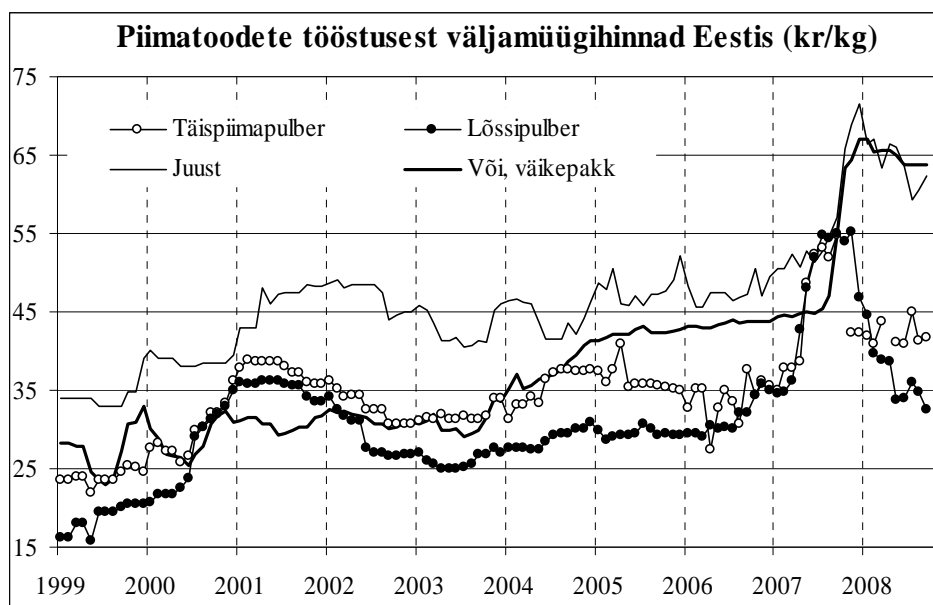

Allikas: ZMP, EKI

Juustu hinnad tõusid maailmaturul aeglasemas tempos kui pulbritel ja võil ning hinnatõus jätkus 2007. aasta lõpuni. 2008. aastal I kvartalis juustu hinnad langesid, kuid edasisel perioodil on hinnad üles-alla kõikunud (joonis 11). 2008. aasta I poolaasta keskmised hinnad olid EL-is olenevalt juustuliigist ja riigist 14-25% ja USA-s 2% kõrgemad aasta varasema perioodi hinnast. 2008. aasta III kvartalis liikusid Cheddar tüüpi-juustu hinnad tõusu-suunal (EL-is +1%, USA-s +7%), kuid Edam- ja Gouda-tüüpi juustud langussuunal (-3...4%).

Piimatoodete maailmaturu hinnamuutused kajastuvad ka Eesti siseturul kõigis hinnatasemetes, kuid hinnalangus on olnud aeglasem ning lõssipulbri, või ja juustu hulgihinnad on Eestis püsinud 2008. aastal isegi kõrgemal tasemel kui Saksamaal, Hollandis ja USA-s (tabel 6, joonised 7-11). Piimatoodete **tööstusest väljamüügi-** ja **ekspordihind** Eestis oli I poolaastal aastatagusest madalam vaid lõssipulbril, täispiimapulbril püsis aastatagusel tasemel, kuid kõigi teiste toodete puhul ületas tugevalt aasta varasemat hinnataset. III kvartalis piimatoodete hinnalangus Eestis jätkus.

Joonis 11

Allikas: EKI

Eesti tööstusest väljamüügihindade aasta võrdluses on näha, et ainsana on langenud *lõssipulbri* hind. 2008. aasta I poolaasta keskmine tööstuse väljamüügihind ja ekspordihind olid vastavalt 7% ja 11% madalamad aasta varasema perioodi keskmisest. Kiirem hinnalangus jäi 2007. aasta IV ja 2008. aasta I kvartalis. II kvartalis hind veidi tõusis, kuid III kvartalis jätkas langussuunal. Septembris oli lõssipulbri tööstusest väljamüügihind keskmiselt 32.64 kr/kg ja ületas Saksamaa ja Hollandi hulgihinda 4 krooni võrra kilo kohta.

Täispiimapulbri tööstuse väljamüügihind on Eestis olnud 2008. aastal kõikumise hinnataseme ümber. 2008. aasta I poolaastal oli väljamüügihind eelmise aasta sama perioodi tasemel, kuid ekspordihind ületas mullust $\frac{1}{4}$ võrra. III kvartalis pöördus hind taas kergele tõusule ja oli septembris (41.64 kr/kg) 1,5% kõrgem kui II kvartali keskmine.

Edam-tüüpi juustu väljamüügihind oli Eestis kõrgtasemel 2007. aasta detsembris (71.45 kr/kg) ja hakkas 2008. aasta algusest kõikuma langussuunal. Siiski on hind püsinud kõrgel tasemel ja ületanud Edam-tüüpi juustu hinda Saksamaal (2008 I pa 54.05 kr/kg, Eestis 65.48 kr/kg). 2008. aasta I poolaasta keskmine väljamüügihind on aastatagusest 28% ja ekspordihind 35% kõrgem. III kvartalis jätkus langussuunaline hinnakõikumine ja septembris oli hind (62.42 kr/kg) 4,5% madalam II kvartali keskmisest.

25-kiloses pakendis monoliitvõi tööstusest väljamüügihinna tõus 2007. aastal jäi Eestis väiksemaks kui Saksamaal ja Hollandis, kuid 2008. aastal alanud hinnalangus on olnud aeglasem ning hinnatase on ületanud võrdlusriikide hinnataset. 2008. aasta I poolaasta keskmine tööstuse väljamüügihind oli 25% ja ekspordihind 44% kõrgem aasta varasema perioodi hinnast. Saksamaa ja Hollandi I poolaasta keskmist hulgihinna (44 kr/kg) ületas Eesti hinnatase 5 krooniga. III kvartalis jätkas või väljamüügihind kõikumist ja septembris oli hind 4% kõrgem II kvartali keskmisest.

Väikepakendis või, mida põhiliselt müüakse siseturul, väljamüügihind liikus I poolaastal ühtlase mõõduka tempoga langussuunas, kuid hinnatase on endiselt kõrge. 2008. aasta I poolaasta keskmine hind oli 46% kõrgem aasta varasemast perioodist. III kvartalis jätkus nõrk langustrend ja septembris oli hind 1,4% madalam II kvartali keskmisest.

Tabel 6

Piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2006-2008.aastail
(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2006	II kv 2007	II kv 2008	sept 2008	I pa 2006	I pa 2007	I pa 2008
Täispiimapulber	33.76/ 34.84	46.58/ 43.31	41.03/ 46.63	41.64	33.66/ 37.08	41.75/ 37.62	41.78/ 47.26
Lõssipulber	30.48/ 29.25	47.58/ 44.09	35.50/ 33.51	32.64	30.28/ 29.87	41.41/ 41.34	38.26/ 36.80
Juust Edam	46.71/ 43.80	51.46/ 45.22	65.33/ 56.35	62.42	47.64/ 45.66	51.26/ 50.38	65.48/ 68.04
Või, 82%, 25 kg	39.62/ 29.40	38.47/ 34.79	46.72/ 44.16	48.49	39.00/ 28.29	39.64/ 31.88	49.75/ 45.79
Või, väikepakk ~200g	43.31	44.85	64.79	63.86	43.19	44.67	65.40
Piim 2,5%	5.54	5.68	8.11	7.85	5.54	5.67	8.19
Piim 3,5%	6.21	6.55	8.82	8.56	6.23	6.54	8.90
Kodujuust, 4% lisandita	27.68	29.25	36.28	36.52	26.97	28.89	36.38

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

Teistegi siseturule müüdavate piimatoodete väljamüügihinnad liikusid 2008. aastal analoogselt väikepakendis või hinnale - hinnad püsisid eelmise aasta kõrgel tasemel suhteliselt

stabiilsed, olles vaid kerge langussuunaga. *Joogipiimade* keskmised väljamüügihinnad olid 2008. aasta I poolaastal 44% (2,5%-line piim) ja 36% (3,5%-line piima, joonis 12) ning 4%-lise rasvasusega *kodujuustu* väljamüügihind 26% kõrgem aastatagusest. 2008. aasta III kvartalis jätkus ka siseturutoodete väljamüügihindade kerge langustrend. Septembris oli 2,5%-lise rasvasusega joogipiima väljamüügihind 3,2% ja 3,5%-lise rasvasusega piima hind 2,9% madalam II kvartali keskmisest. Kodujuustu tootjahind aga veidi tõusis (+0,7%).

Piimatoodete **jaehindade** tõus siseturul algas 2007. aasta septembris, mil maailmaturul hakkasid hinnad esimesi langusmärke näitama. Samal ajal kallines ka toorpiim ning tooraine kallinemist korvati osaliselt jaehindade tõusu arvelt. Jaehinnad jätkasid kergelt tõusu ka 2008. aasta I kvartalis ning mõned tooted kallinesid siseturul veel II kvartalis (tabel 7). II kvartalis kallinesid naturaali- ja kodujuust (+2,3% I kv suhtes), odavnes väikepakendis või (-5,2%), kuid kõigi teiste toodete hinnad jäid I kvartali tasemele.

Tabel 7

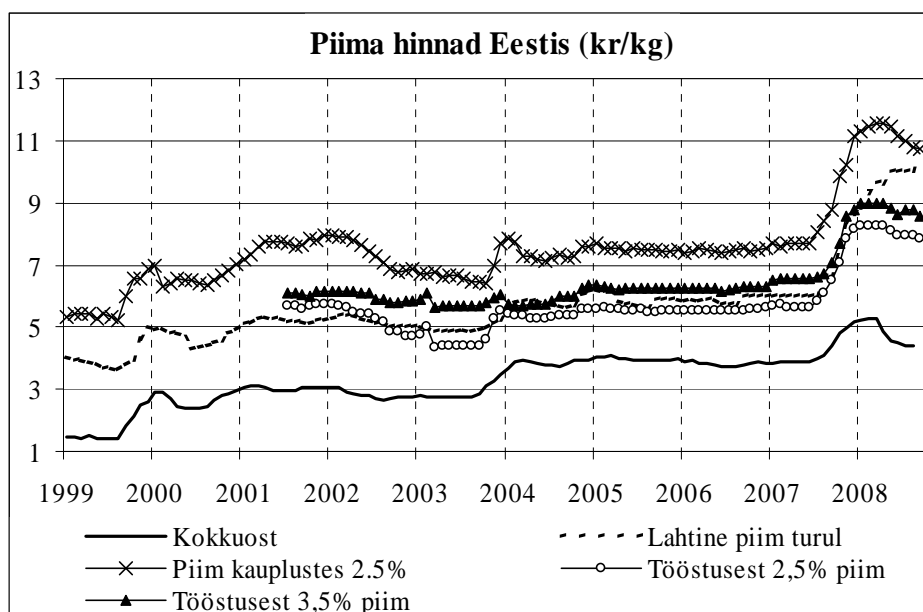
Piimatoodete jaehindade muutus Eestis 2006-2008. aastail

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2006	II kv 2007	II kv 2008	sept 2008	I pa 2006	I pa 2007	I pa 2008
Juust Edam	85.82	95.61	130.72	122.15	85.35	93.49	129.23
Või, väikepakk ~200g	68.19	70.27	97.63	95.50	68.20	69.84	99.20
Hapukoor	20.56	20.68	28.24	27.85	20.53	20.70	28.16
Kohvikoor	20.69	21.06	27.86	25.72	20.65	20.98	27.86
Kodujuust	40.57	45.34	57.45	56.76	40.59	44.91	56.82
Piim 2,5%	7.47	7.70	11.39	10.74	7.46	7.69	10.26
Piim 3,5%	9.20	9.90	12.90	12.90	9.24	9.85	12.90
Keefir	8.97	9.47	12.11	11.68	8.98	9.45	12.11

Allikas: EKI

Joonis 12

Allikas: EKI

2008. aasta I poolaastal olid piimatoodete keskmised jaehinnad Eestis 26-42% kõrgemad aasta varasema perioodi keskmistest. Suurem hinnatõus oli seejuures väikepakendis võil (42%) ja naturaaluustul (38%). Vähem kallinesid aastaga kodujuust 26% ja keefir (28%). Teised piimatooted kallinesid samade perioodide võrdluses kauplustes 31-36%. III kvartalis pöördusid piimatoodete jaehinnad langusuunale ning septembris oli hinnalangus 1,2-7,7% II kvartali keskmise jaehinna suhtes. Kiiremini odavnesid seejuures kohvikoor, naturaaluust ja 2,5%-lise rasvasusega joogipiim.

Tabel 8

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 2.-8. juuni 2008.a (kroonides)

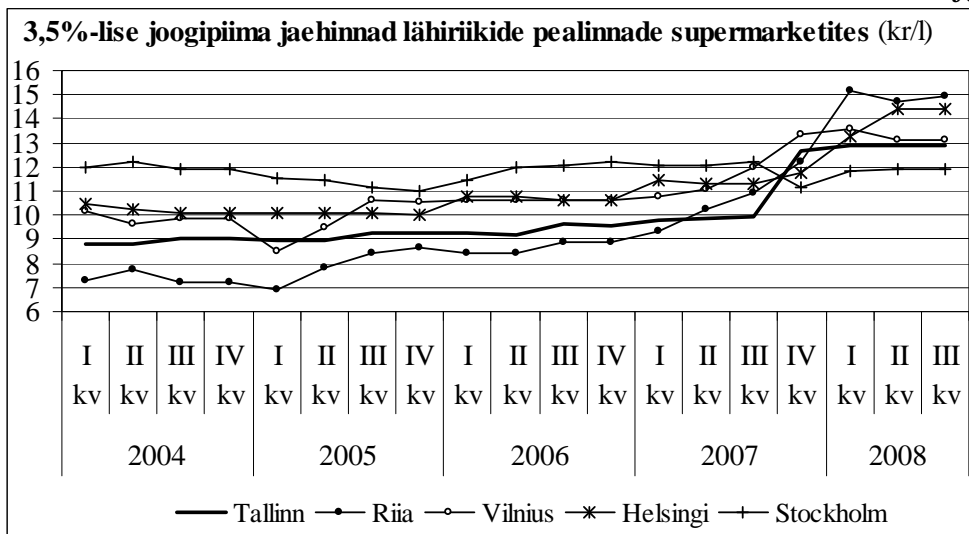
Toode	Piim, 3,5%	Või, 80-82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvikoor, 10%	Virsikujogurt	Maitsetamata jogurt	Danone, Zott jms topsijogurt	Valgehallitusjuust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	12.90	19.13	128.97	4.82	19.90	11.63	4.50	217.75
Riia	14.69	20.93	121.56	9.57	22.71	13.65	6.23	179.89
Vilnius	13.10	16.49	90.20	11.78	X	10.60	X	153.27
Varssavi	11.96	12.90	84.27	7.02	X	10.59	4.04	126.02
Praha	13.94	12.68	110.90	10.76	30.55	8.45	5.37	211.45
Bratislava	13.48	23.04	86.83	10.31	34.62	13.88	4.46	156.38
Budapest	12.99*	25.11	96.71	X	X	15.00	X	X
Helsingi	14.39	21.13*	133.15	11.73*	29.13	17.04	6.81	243.57
Berliin	13.16	17.40	118.39	8.15*	30.93	8.19	5.78	X
Amsterdam	13.82	16.43	110.20	11.84	19.77	8.24	X	147.34
Stockholm	11.89	26.27	108.05	11.53	23.79	24.88	6.42	149.10
Pariis	20.50	23.99	134.30	13.77	36.72	30.51	7.35	141.18
Rooma	24.66	30.04	118.88	18.83	43.46	22.62	11.11	178.01

***Varssavi:** kohvikoor 12%; **Praha:** virsikujogurt 150g, ümberarvutus maitsestatud jogurt 150g; **Budapest:** piim 2,8%, maitsetamata jogurt 200g; **Helsingi:** kohvikoor 19%; **Berliin:** kohvikoor UHT; **Stockholm:** kohvikoor 12%. Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

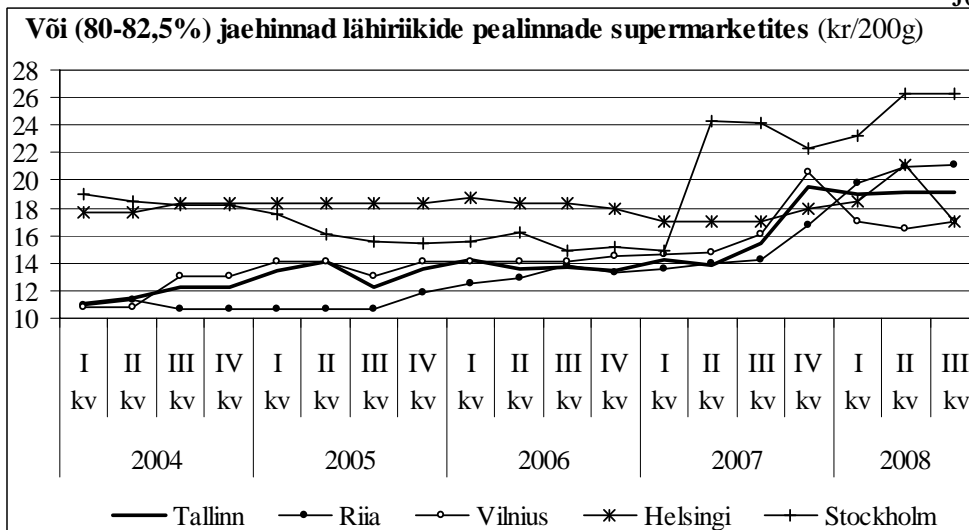
Jaehinnad on püsinud suhteliselt stabiilsed saavutatud kõrgel tasemel ka teistes Euroopa Liidu riikides, kuid hinnatasemed on riigiti erinevalt. Ebapüsivam on olnud vaadeldud perioodil naturaaluustu hind, mis on osades vaatlusalustes pealinnades tugevasti kõikunud (Tallinn, Riia), osades püsinud stabiilne (Stockholm). Tallinna supermarketites on teiste EL-i riikide pealinnadega võrreldes piimatoodete jaehinnad endiselt enamasti kõrgemad kui uutes EL-i liikmesriikides, kuid endiselt enamasti madalamad vanade EL-i riikide pealinnade jaehindadest (tabel 8, joonised 13-15). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas. Valgehallitusjuustu hind on Tallinna hinnatasemest kõrgem vaid Helsingis, mis ilmselt on väikse kodumaise konkurentsi tõttu Tallinna hinnataseme kujundamist mõjutanud.

Joonis 13

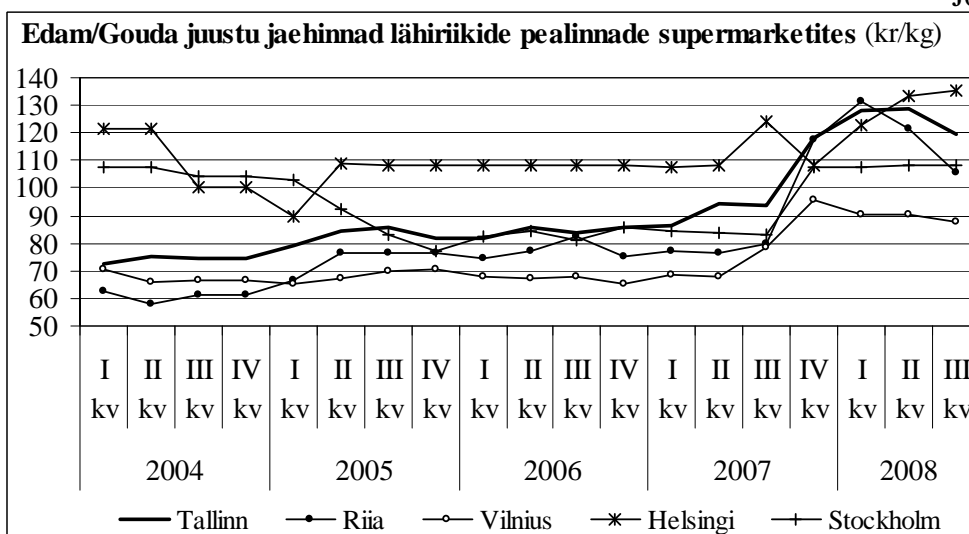
Allikas: EKI

Joonis 14

Allikas: EKI

Joonis 15

Allikas: EKI

Toorpiima **kokkuostuhinnad** hakkasid maailmas tõusma 2007. aasta keskepaigast ning kiireim hinnatõus toimus madalaima tootmishinnaga Uus-Meremaal (tabel 9, joonised 16-17). 2008. aasta I poolaastal oli toorpiima hind Uus-Meremaal 56% kõrgem kui aasta varasemal perioodil ja II kvartali keskmine 46% kõrgem kui 2007. aasta samal perioodil. Järsu hinnatõusu põhjuseks oli seal valitsev põud ja piimatootmise vähenemine ning suur nõudlus maailmaturul. EL-i liikmesriikides ületas 2008. aasta I poolaasta hind aastatagust keskmiselt olenevalt riigist 26-30% (olenevalt ka tempoka hinnatõusu alguse ja lõppemise ajast). Vanades liikmesriikides algas toorpiima hinnatõus 2007. aasta keskel, hiljem liitunud riikidel aga IV kvartalis. 2008. aasta alguses hakkas toorpiima hind vanades liikmesriikides juba langema, uuemates aga jätkus hinnatõus kuni I kvartali lõpuni. Seetõttu oli näiteks Saksamaal 2008. aasta I poolaastal toorpiima hind 2007. aasta I poolaasta keskmisest 26% ja Soomes 27% kõrgem, kuid Eestis, Lätis ja Leedus aga 28-30% kõrgem. EL-i suurtööstuste keskmine kokkuostuhind oli I poolaastate võrdluses 28% ning II kvartalite keskmiste võrdluses 21% kõrgem aastatagusest.

USA-s tõusis piima kokkuostuhind vaid 2007. aasta II poolaastal ja hakkas 2008. aastal langema. Sealjuures oli hinnatõus tunduvalt aeglasem kui EL-is ja Uus-Meremaal. 2008. aasta II kvartalis hinnalangus kiirenes ning I poolaasta keskmine hind oli 0,7% ning II kvartali keskmine 10,4% madalam aasta varasema vastava perioodi hinnast.

Tabel 9

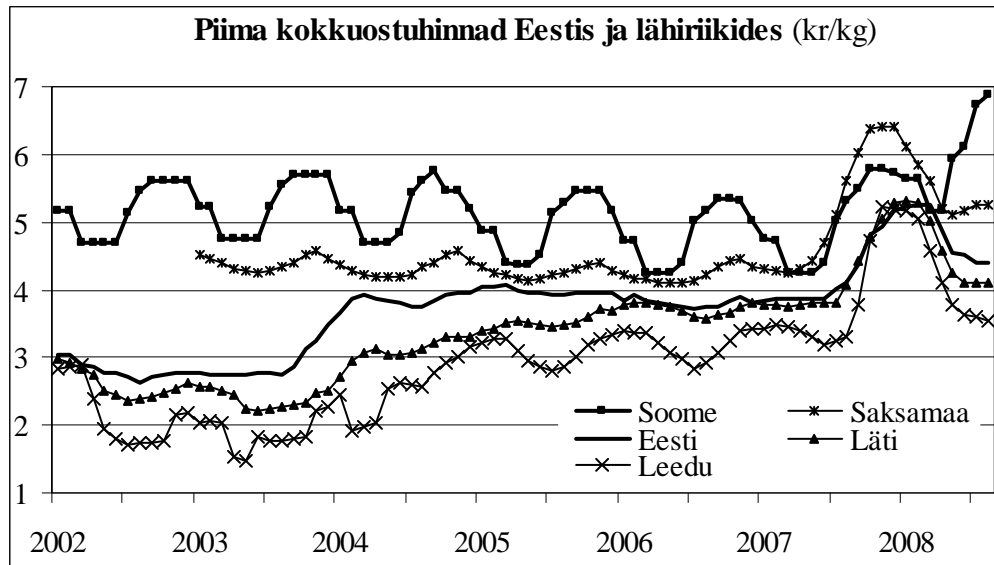
Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes, Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)

	II kv 2006	II kv 2007	II kv 2008	juuli 2008	I pa 2006	I pa 2007	I pa 2008
Suurtööstused*							
Nordmilch Saksamaa	4.07	4.30	4.87	5.13	4.17	4.25	5.21
Arla Foods Taani	4.27	4.33	5.26	5.49	4.30	4.32	5.61
Danone Prantsusmaa	3.95	4.14	5.16	5.75	4.32	4.45	5.77
Lactalis Prantsusmaa	4.10	4.12	5.12	5.44	4.40	4.40	5.68
Friesland Coberco Holland	3.76	3.92	5.06	4.67	3.97	3.99	5.31
Arla Foods Rootsi**	4.23	4.30	4.61	5.12	4.25	4.32	4.91
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.02	4.24	5.13	5.33	4.20	4.29	5.51
Riigid							
USA	3.39	5.08	4.55	4.48	3.78	4.63	4.60
Uus-Meremaa	2.39	3.11	4.55	3.99	2.55	2.87	4.48
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.11	4.74	5.16	5.26	4.14	4.38	5.52
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	4.29	4.56	5.74	6.73	4.43	4.44	5.62
Läti, <i>rasv 4,0%, valk 3,3%</i>	3.75	3.80	4.32	4.09	3.78	3.78	4.77
Leedu, <i>rasv 4,0%, valk 3,2%</i>	3.09	3.26	3.83	3.59	3.23	3.38	4.38
Eesti	3.78	3.87	4.65	4.40	3.83	3.87	4.94

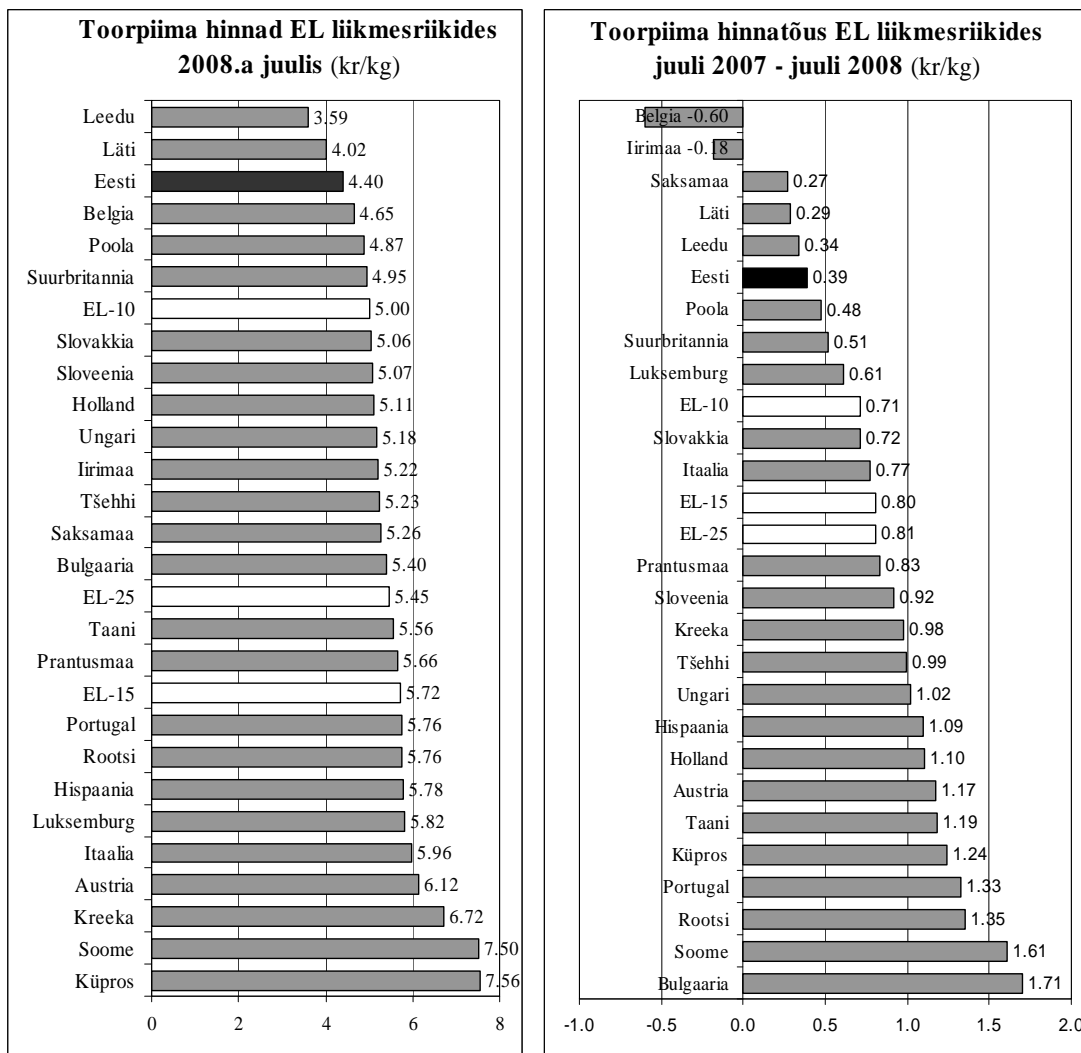
* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

**alates 2008. aastast Dairy Crest andmed

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Allikas: Euroopa Komisjon

2008. aasta III kvartali alguses jätkus toorpiima hinnalangus ning juulis oli see enamuses riikides (v.a Saksamaal ja Soomes) 2-12% madalam 2008. aasta II kvartali keskmisest. Sealjuures kiireim hinnalangus oli Uus-Meremaal. Baltimaades langesid hinnad juulis II kvartali keskmise suhtes Eestis 5,4%, Lätis 5,3% ja Leedus 6,3%. Soomes ja Saksamaal piima kokkuostuhinnad aga juulis tõusid vastavalt 17,2% ja 1,9% II kvartali keskmise suhtes. Hinnatõusule Saksamaal andis oma tõuke ka piimatootjate boikott piimatööstuste vastu.

Eesti piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima tegelik **kokkuostuhind** hakkas SA andmetel tõusma 2007. aasta juulist (4.01 kr/kg) ja jõudis kõrgetasemele 2008. aasta veebruaris (5.29 kr/kg). 2007. aasta I poolaasta stabiilselt tasemelt (3.87 kr/kg) tõusis toorpiima hind 34,6% (+1.34 kr/kg). Lätis ja Leedus oli hinnatõus järsem ning maksimumtase saavutati Eestist varem – 2007. aasta detsembris ning Eesti hinnatase ületati. Kokkuostuhinna erinev muutumistempo Balti riikides nii tõusu kui languse suunal viis 2008. aasta aprillis Eesti hinna taas kõrgemale Läti ja Leedu hindadest. 2008. aasta I poolaasta keskmine kokkuostuhind oli Eestis 56 senti võrra kõrgem Leedu ja 17 senti võrra kõrgem Läti keskmisest kokkuostuhinnast. Juulis vahe veelgi suurenes ning Eesti hind ületas naabreid vastavalt 81 ja 31 senti. Samas oli Eestis kokkuostuhind madalam kui kõigis ülejäänud EL-i liikmesriikides ja madalam ka EL-i suurtööstuste hindadest. Juulis oli Eesti kokkuostuhind vaid 77% EL-25 keskmisest ja 88% EL-10 keskmisest hinnast.

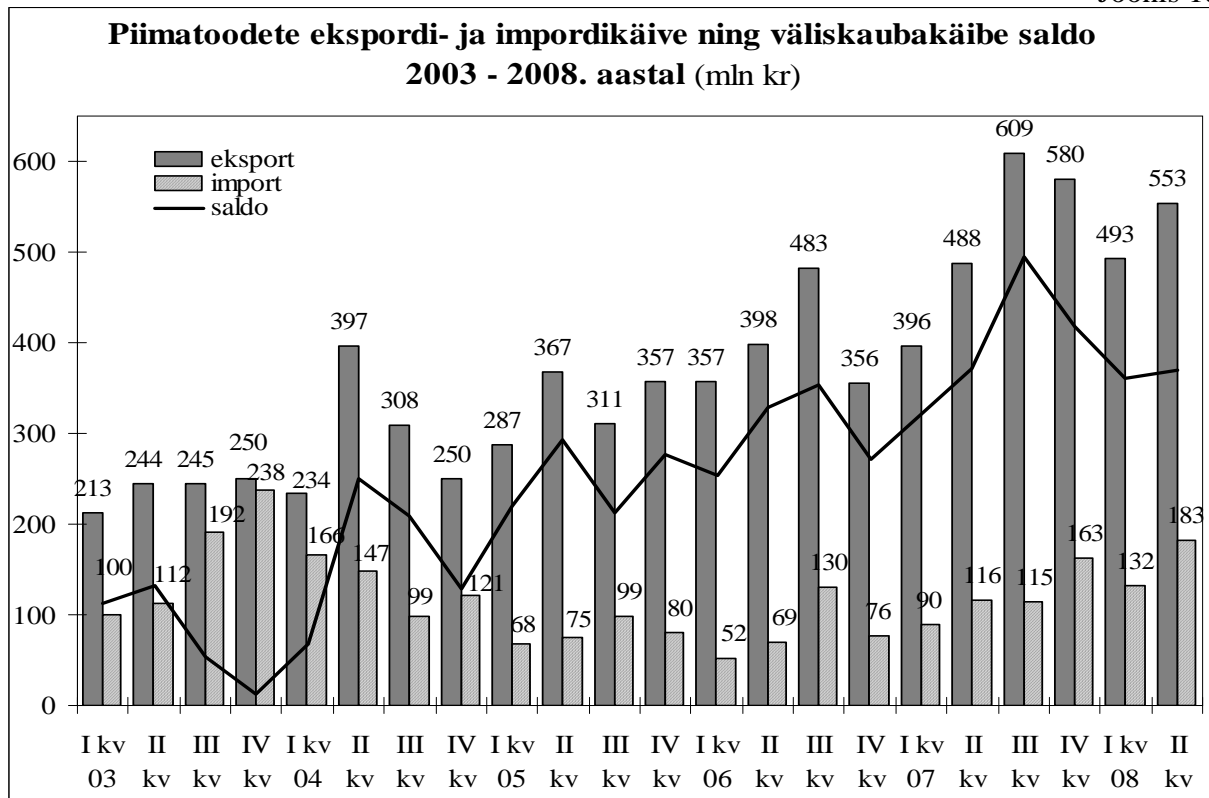
Joonisel 17 on näha, et Eestis on toorpiima kokkuostuhinna aastane tõus olnud väiksem ja aeglasem, kui suuremas osas teistes EL-i riikides.

Praeguseks on piimatoodete hinnad maailmaturul langustrendil ning langemas on ka toorpiima hind. Piima kokkuostuhind peaks jääma püsima siiski kõrgemale tasemele varasemate aastate tasemest, sest kallinenud on söödakulud ja energia.

Väliskaubandus

2008. aasta piimatoodete maailmaturul on olukord muutunud kauplejatele ebasoodsamaks, mistõttu on ka Eesti piimatoodete väliskaubavahetuses ekspordikäibe kasv aeglustunud. 2008. aasta I poolaastal eksporditi piimatooteid Eestist kokku 1045,8 miljoni krooni eest, käibekasv eelneva aasta sama perioodi suhtes oli 18,3% (+162,1 mln kr) aasta varasema 26,2% (+181,4 mln kr) asemel. Impordikäive kasvas ekspordikäibest kiiremini ja oli samal ajal 53% (+109,2 mln kr) ning ulatus 315,2 miljoni kroonini. Impordikäive oli, vaatamata ekspordikäibest kiiremale käibekasvule, 3,3 korda väiksem ekspordikäibest (joonis 18).

Piimatoodete kaubavahetuse positiivne saldo suurenes 2008. aasta I poolaastal 730,6 miljoni kroonini, ületades eelmise aasta sama perioodi saldod 52,8 miljoni krooniga ehk 7,8%. Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL-i liikmesriikide (+569,2 mln kr) kui ka kolmandate riikidega (+161,4 mln kr).

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2008. aasta I poolaastal 18,7% (2007 I pa 18,3%) põllumajandussaaduste kogueksportist ja import 3,7% (2007 I pa 2,6%) koguimportist.

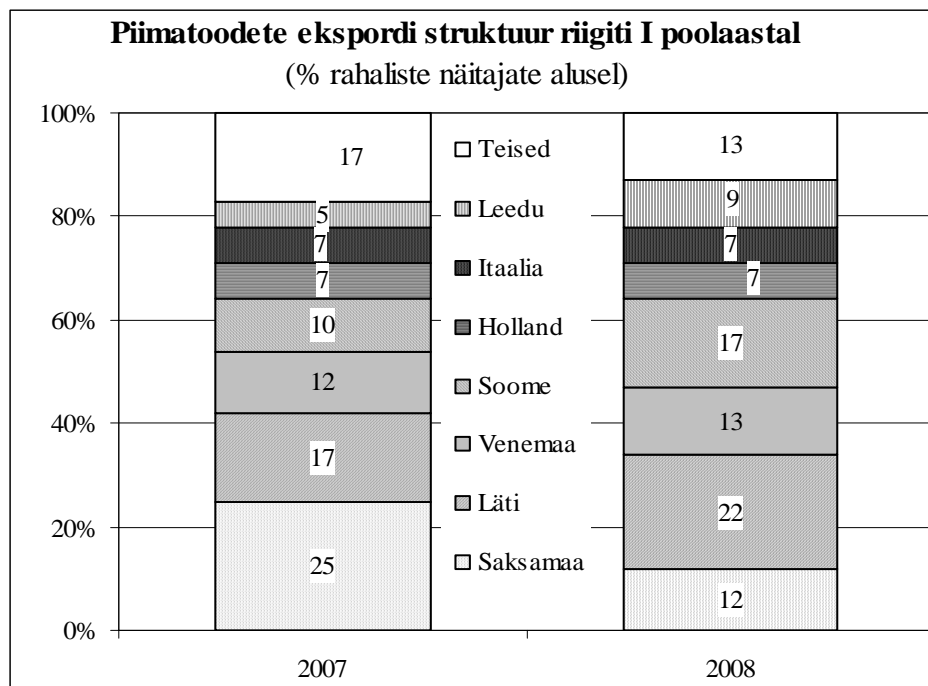
2008. aasta I poolel **eksporditi** Eestist piimatooteid 1045,8 mln krooni väärtuses, mis on 18,3% ehk 162,1 mln krooni enam aastatagusest perioodist (tabel 10). Piimatoodete rahalisest eksportist moodustas 84% eksport EL-i liikmesriikidesse ja 16% kolmandatesse riikidesse (joonis 19). Kusjuures aastaga kasvas eksport EL-i liikmesriikidesse kiiremini (+21,5%) kui kolmandatesse riikidesse (+4,3%).

Riikidest suurenes ekspordikäive Soome (2,1 korda, +93,2 mln kr), Läti (+47%, +72,1 mln kr) ja Venemaale (+24%, +26,3 mln kr). Ekspordi suurenemisest Läti moodustas üle poole rõõsa piima ekspordi kasv ning suurem osa sellest oli toorpiima väljavedu Eestist kõrgema kokkuostuhinna tõttu Lätis. Soome suunal moodustas ekspordikasvust pea 2/3 naturaalse juustu väljaveo suurenemine. Tänavu on eksport Läti ja Venemaale kiirenenud, sest aasta varem oli käibe kasv nendesse riikidesse vastavalt 35% (+41,3 mln kr) ja 12% (+12 mln kr). Lätist sai kiire ekspordikäibe kasvu tulemusel suurima osakaaluga ekspordi sihtriik (22% piimatoodete eksportist) Eesti piimatoodetele eelmisel aastal olnud Saksamaa asemel. Eksport Saksamaale vähenes 43% (-94 mln kr) aasta varasema 21%-lise kasvu asemel ning Saksamaa osakaal Eesti piimatoodete ekspordis langes tänavu I poolaastal 12%-le aasta-

taguselt 25%-lt. Piimatoodete ekspordikäibe vähenemisest Saksamaale moodustas ¾ lõssipulbri ekspordikäibe langus. Koguseliselt vähenes lõssipulbri eksport Saksamaale üle 2 korra.

Venemaa osakaal Eesti piimatoodete ekspordikäibes suurenes eelmise aasta 12%-lt tänavu 13%-le ning ekspordis kolmandatesse riikidesse kasvas Venemaa osakaal 79%-le aasta varasemalt 67%-lt. Aasta tagasi oli kolmandatesse riikidesse ekspordis 9 uut riiki, kuhu ühekordse tehinguna eksporditi peamiselt lõssipulbrit ja võid.

Joonis 19

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Osade piimatoodete eksport Eestist vähenes, osadel suurenes ning ka ekspordihinnad osadel toodetel tõusid ja osadel langesid. Ekspordihind oli I poolaastal mullusest madalam vadakutoodetel, lõssipulbril, lõssil (alla 1%-lise rasvasusega) ja rõõsal koorel (üle 21%-lise rasvasusega). Teiste piimatoodete ekspordihinnad olid võrreldes aasta varasema perioodiga kõrgemad. Ekspordikäibe suureneski juustu, kohupiima, hapupiimatoodete ja 1-6%-lise rõõsa piima ekspordikoguste suurenemise ja nende toodete ekspordihindade tõusu tulemusel. Suurema osa ekspordikäibe juurdekasvust andis naturaalse juustu (+148,2 mln kr, koguse suurenemine 36,3%) ekspordi suurenemine (tabel 10). Värske juustu ja kohupiima ekspordikäibe kasvas 48,1 miljoni krooni võrra (kogus +67,2%), 1-6%-lise rasvasusega rõõsa piima eksport 65,5 miljoni krooni võrra (kogus +36,6%) ja hapupiimatoodete eksport 25,8 miljoni krooni võrra (kogus +15,6%).

Vaadeldud perioodil oli lõssipulbri (-87,4 mln kr, kogus -41,7%), täispiimapulbri (-8 mln kr, kogus -28,5%), rõõsa koore (-40,1 mln kr, kogus -69,3%) ja jäätise (-3,4 mln kr, kogus -44,3%) eksport aastatagusest väiksem. Vadakutoodete koguseline eksport küll suurenes (+23,6%), kuid 34%-lise hinnalanguse tagajärjel oli ekspordikäibe tänavu 7 mln krooni võrra mullusest väiksem. Samas aga võid ekspordihind tõusis (+46%), kuid ekspordikoguse

Tabel 10

Piimatoodete põhieksport 2007 – 2008.a I poolaastail

	I poolaasta 2007			I poolaasta 2008			Ekspordikoguse muutus 2008/07 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	26359	148607	5.64	34516	180212	5.22	30,9
sh piim 1...6%	22524	90523	4.02	30763	156036	5.07	36,6
rõõsk koor üle 6%	3572	56681	15.87	1097	16537	15.08	-69,3
Kondenseeritud piim, pulber	6855	268131	39.12	4451	172967	38.89	-35,1
sh lõssipulber	4396	181737	41.34	2562	94283	36.80	-41,7
piimapulber	2124	79915	37.62	1519	71788	47.26	-28,5
Hapendatud piimatooted	3772	61285	16.25	4359	87142	19.99	15,6
sh jogurt	2709	37693	13.92	2957	50180	16.97	9,2
Vadakutooted	2967	38917	13.12	3666	31932	8.71	23,6
sh vadakupulber	1907	27863	14.61	3569	29824	8.36	87,2
Või ja piimarasvad	3442	109750	31.88	2053	95812	46.66	-40,4
sh või	3440	109655	31.88	1960	89725	45.79	-43,0
Juust, kohupiim	4674	213898	45.76	6743	406626	60.31	44,3
sh värske juust, kohupiim	1233	39621	32.14	2061	87668	42.54	67,2
nat juust	3372	169926	50.38	4596	312664	68.04	36,3
Jäätis	639	19174	29.99	356	15763	44.21	-44,3
Piimatooted kokku	x	859 762	x	x	990 454	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	24 000	x	x	55400	x	x
KOKKU	x	883 762	x	x	1045854	x	18,3*

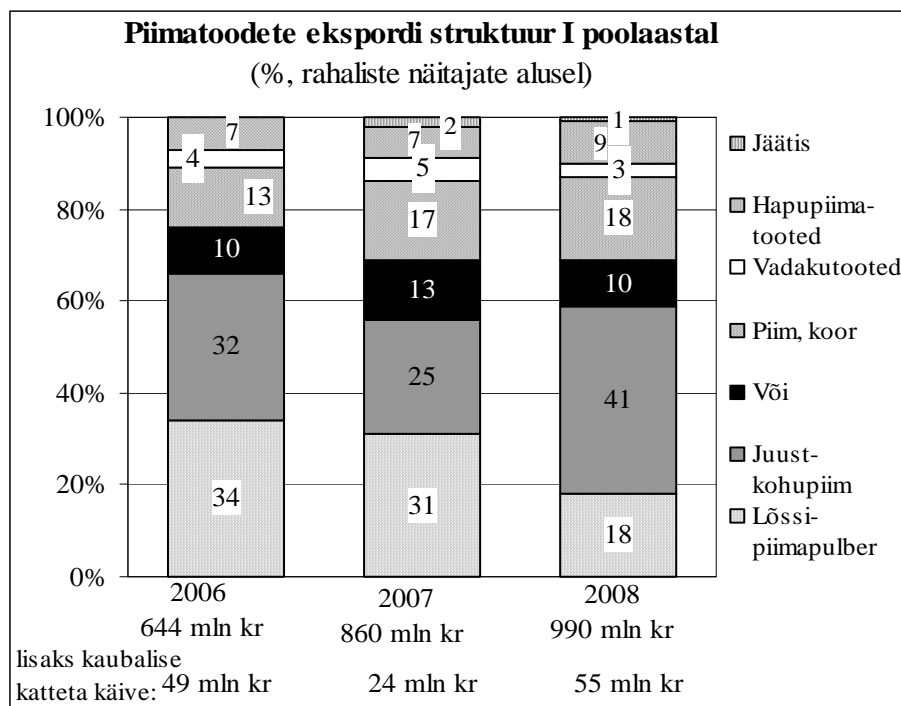
*ekspordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

40,4%-lise vähenemise tõttu jäi ekspordikäive 14 miljoni krooni võrra väiksemaks aastatagusest.

Piimatoodete ekspordi struktuur on aastaga mõnevõrra muutunud (joonis 20). Tähtsamad eksporditüübid olid tänavu juust ja kohupiim (41% piimatoodete ekspordikäibest), piimapulbrid (18%) ja rõõsk piim-koor (18%). Või osakaal ekspordikäibes on aastaga langedud 3%-punkti võrra 10%-le. Hapupiimatoodete osakaal moodustas 9% piimatoodete ekspordikäibest.

Läti osakaal oli kõrge 1-6%-lise rasvasusega piima (76% selle ekspordikogusest), lõssipulbri (9%), kondenspiima (91%), muude hapupiimatoodete (52%), jogurti (20%), jäätise (40%), värske juustu ja kohupiima (22%) ekspordikogustes (tabel 11). Soome läks 55% jogur-

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

tite, 13% muude hapupiimatoodete, 35% või, 30% jäätise, 30% muude juustude ja 88% riivitud juustu ekspordikogustest. Saksamaale ekspordis olid tähtsamad tooted lõssipulber (40% selle ekspordikogusest), piimapulber (52%) ja või (38%). Hollandisse viidi 20% lõssipulbri, 3% piimapulbri, 5% muude hapupiimatoodete, 38% kohupiima ja 7% või ekspordikogusest.

Tabel 11

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes I poolaastal 2008.a
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiimatooted	Või, piimarasvad	Juust, kohupiim
2003 I pa - 1507 t	2003 I pa - 5857 t	2003 I pa - 1269 t	2003 I pa 3105 t	2003 I pa - 4079 t
2004 I pa - 2179 t	2004 I pa - 9329 t	2004 I pa - 999 t	2004 I pa 5813 t	2004 I pa - 1771 t
2005 I pa - 1597 t	2005 I pa - 7715 t	2005 I pa - 2133 t	2005 I pa 2869 t	2005 I pa - 5361 t
2006 Ipa - 25475t	2006 Ipa - 6420 t	2006 I pa - 2572 t	2006 Ipa -1573 t	2006 I pa - 4853 t
2007 Ipa-26359 t	2007 Ipa - 6855 t	2007 Ipa - 3772 t	2007 Ipa -3442 t	2007 Ipa - 4674 t
2008 Ipa-34516 t	2008 Ipa - 4451 t	2008 Ipa - 4359 t	2008 Ipa-2053 t	2008 Ipa-6743t
Läti 76	Saksamaa 43	Soome 42	Saksamaa 37	Venemaa 23
Leedu 21	Holland 12	Läti 30	Soome 34	Soome 21
Venemaa 2	Läti 11	Leedu 20	Prantsusmaa 8	Itaalia 13
Saksamaa 1	Horvaatia 8	Rootsi 6	Holland 6	Holland 13
	Rootsi 3	Holland 2	Kasahstan 5	Läti 11
	Taani 3		Itaalia 3	Leedu 9
	Teised 20		Venemaa 2	Austria 3
			Teised 5	Teised 7

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatesse riikidesse viidi 87% vadakutoodete, 7% lõssipulbri, 16% täispiimapulbri, 2% või (I pa 2007 59%) ja 37% naturaaluustu ekspordikogustest. Peamiseks sihtriigiks kolmandate riikide seas oli Venemaa, kuhu läks 87% vadakutoodete ja 34% naturaaluustude 2008. aasta I poolaasta ekspordikogustest. Lõssipulber ja täispiimapulber läks Horvaatiasse kogusummas 15,7 miljonit krooni (344,5 t). Peale Venemaa ja Horvaatia oli kolmandate riikide seas sihttuuriks veel Kasahstan, kuhu eksporditi piimarasvu 6 miljoni krooni väärtuses (92,5 t) ja Norra, kuhu ekspordi koguväärtus oli 10,7 miljonit krooni (3,4 tonni vadakutooteid, 122,8 t naturaaluustu ja 29,8 tonni sulatatud juustu).

Piimatoodete **impordikäive** oli 2008. aasta I poolaastal 53% (+109,2 mln kr) suurem kui aasta varasemal perioodil ja ulatus 206 miljoni kroonini (tabel 12). Käibekasv tekkis peamiselt impordikoguste suurenemise tagajärjel, sest mitmete toodete impordihinnad olid võrreldes aastatagusega madalamad. Import on suurenenud peale täispiimapulbri (koguse vähenemine -27%) ja jäätise (-45,3%) kõigi teiste piimatoodete osas ning impordikasv oli kiire.

Tabel 12

Piimatoodete põhiimport 2007. ja 2008.a I poolaastail

	I poolaasta 2007			I poolaasta 2008			Impordikoguse muutus 2008/07 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	234	6265	26.74	1216	15787	12.98	5,2 korda
sh piim 1...6%	81	1090	13.40	946	8824	9.33	11,6korda
Kondens. piim, pulber	567	16658	29.39	1717	47019	27.39	3 korda
sh lõssipulber	146	4106	28.10	644	19004	29.51	4,4 korda
piimapulber	263	9352	35.52	192	7849	40.87	-27,0
Hapendatud piimatooted	1719	39604	23.04	2454	70399	28.68	42,7
sh jogurt	625	12932	20.68	1004	26036	25.93	60,6
Vadakutooted	1184	28157	23.78	1505	33272	22.11	27,1
sh vadakupulber	864	20233	23.41	1236	28593	23.14	46,2
Või ja piimarasvad	24	1245	51.31	114	5609	49.20	4,7korda
sh või	22	1201	53.65	114	5609	49.20	5,2korda
Juust, kohupiim	1197	66812	55.82	1448	94504	65.27	21,0
sh naturaalne juust	644	38209	59.35	852	59905	70.34	32,3
Jäätis	835	29515	35.35	457	18349	40.13	-45,3
Piimatooted kokku	x	188 256	x	x	284 939	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	17 744	x	x	30339	x	x
KOKKU	x	206 000	x	x	315200	x	53,0*

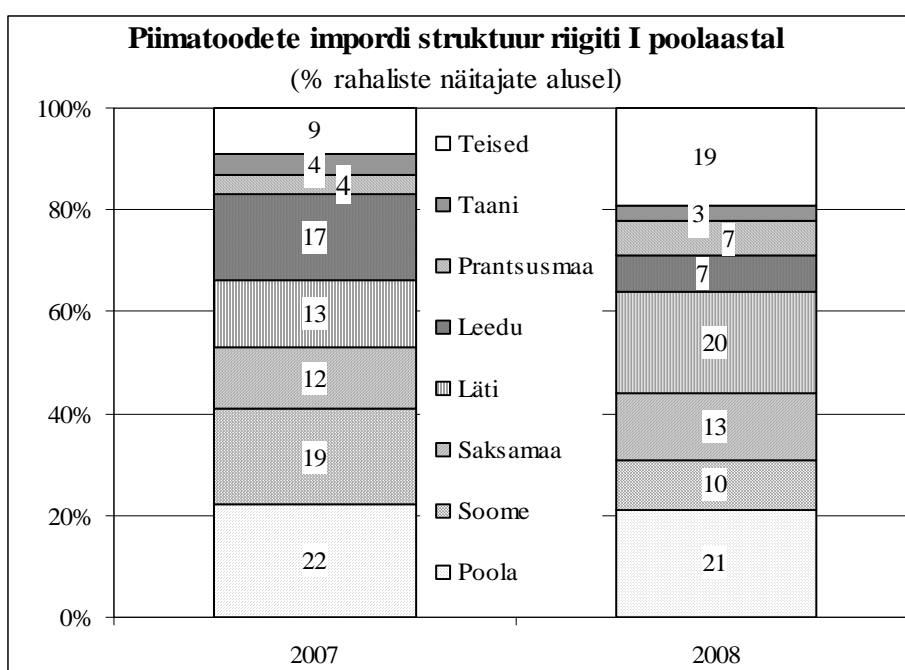
*impordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Impordikäibest 97% tuli EL-i teistest liikmesriikidest ja 3% sissevedu väljastpoolt EL-i ehk kolmandatest riikidest. Kusjuures import EL-i liikmesriikidest suurenes aastaga 51%, kolmandatest riikidest aga 2,6 korda. Eestile suuremateks piimatoodete impordipartneriteks olid I poolaastal Poola (piimatoodete impordikäive 67 mln kr, osakaal piimatoodete impordikäibes 21%), Läti (61,8 mln kr, 20%) ja Saksamaa (42 mln kr, 13%, joonis 21).

Aastaga kasvas import kiiresti kõigist endistest impordiriikidest. Kiireim kasv oli Lätist (2,2 korda, +34,4 mln kr), kust enam suurenes rõõsa piima (1...6%-lise rasvasusega, +8,8 mln kr), naturaaluustu (+4,7 mln kr) ja muude hapupiimatoodete (+14,5 mln kr) sissevedu. Lätist toodi Eestisse 79% rõõsa piima-koore, 52% kondenspiima, 27% muude hapupiimatoodete, 14% või, 18% naturaaluustu, 43% sulatatud juustu, 10% värsket juustu-kohupiima ja 6% jäätise impordikogusest (tabel 13).

Joonis 21

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Poolast suurenes sissevedu peamiselt hapupiimatoodete (+6 mln kr) ja kohupiima-juustu (11,6 mln kr) grupis, mille sisseveos kuulub Poolale suurim osakaal. Muude hapupiimatoodete impordikoguses oli Poola osakaal 53%, jogurti sisseveos 57%, värsket juustu ja kohupiima impordis, riivitud juustu osas 34%, sinihallitusjuustu puhul 31% ja naturaaluustu impordis 20%. Import Saksamaalt oli I poolaastal 76% (+23,8 mln kr) aastatagusest suurem. Sealt toodi Eestisse 29% lõssipulbri, 45% täispiimapulbri, 28% sulatatud juustu, 56% sinihallitusjuustu ja 14% naturaaluustu impordikogusest.

Soomest toodi Eestisse 8% importjogurtist, 30% -võist, 12% imporditud riivitud juustust, 16% naturaaluustust ja 18% jäätisest. Leedust imporditi 10% naturaaluustu, 56% jäätise ja 21% vadakutoodete impordikogusest (tabel 13).

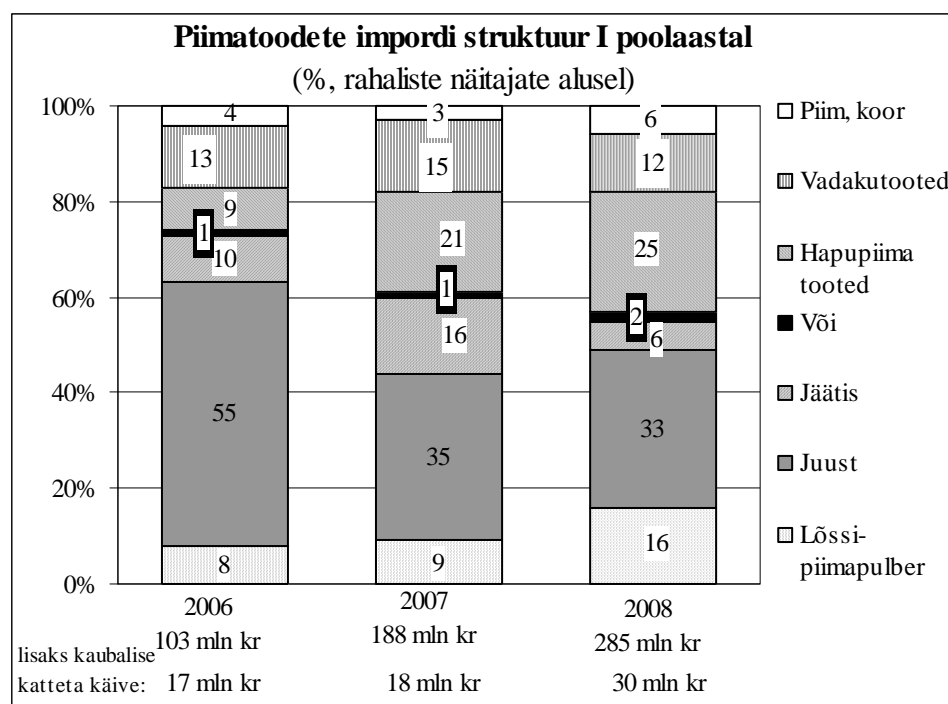
Tabel 13

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes I poolaastal 2008
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiima-tooted	Või, piimarasv	Juust, kohupiim	Jäätis
2003 Ipa 472 t	2003 I pa 3133 t	2003 I pa 991 t	2003 I pa 2947 t	2003 Ipa 1224t	2003 I pa 506 t
2004 Ipa 4184t	2004 I pa 1625 t	2004 I pa 576 t	2004 I pa 2946 t	2004 Ipa 1842t	2004 I pa 639 t
2005 Ipa 269 t	2005 I pa 95 t	2005 I pa 576 t	2005 I pa 41 t	2005 Ipa 1614t	2005 I pa 731 t
2006 Ipa 153 t	2006 I pa 327 t	2006 Ipa 467 t	2006 I pa 30 t	2006 Ipa 869 t	2006 I pa 740 t
2007 Ipa 234 t	2007 Ipa 567 t	2007Ipa 1719t	2007 Ipa 24 t	2007 Ipa 1197t	2007 Ipa 835 t
2008Ipa 1216t	2008 Ipa 1717 t	2008Ipa 2454t	2008 Ipa 114 t	2008Ipa 1448t	2008 Ipa 457 t
Läti 79	Saksamaa 40	Poola 55	Soome 30	Poola 26	Leedu 56
Prantsusmaa9	Läti 21	Austria 12	Tšehhi 18	Läti 20	Soome 18
Saksamaa 8	Prantsusmaa 15	Saksamaa 11	Läti 14	Saksamaa 18	Venemaa 15
Leedu 4	Rootsi 9	Läti 18	Leedu 13	Soome 14	Läti 6
	Holland 5	Soome 4	Norra 10	Leedu 9	Tšehhi 5
	Suurbritannia 5		Poola 8	Norra 7	
	Teised 5		Rootsi 6	Holland 6	

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 22

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooted kahest riigist, kokku 9,8 miljoni krooni eest. Venemaalt toodi 2,5 miljoni krooni eest jäätist (67,2 t) ning Norrast võid (11,9 t) ja juustu (98,6 t) kokku 7,3 miljoni krooni eest. Impordikäibe 2,6-kordne kasv kolmandatest riikidest tule-

nes impordi suurenemisest Norrast, kust aastaga kasvas import 6,4 miljoni krooni võrra. Import Venemaalt samal ajal vähenes (-0,3 mln kr).

2008. aasta I poolaasta impordikäibest moodustas 33% juustu-kohupiimatoodete import (joonis 22). Järgmisteks suuremateks impordiartikliteks olid hapupiimatooted (25% piimatoodete impordikäibest) ja vadakutooded (12%). Pulbrite osakaal impordikäibes on tänavu tõusnud 16%-le eelmise aasta 9%-lt. Jäätist toodi Eestisse 18,3 miljoni krooni eest, mis oli 6% piimatoodete impordikäibest. Või import on endiselt tühine - 2% piimatoodete impordikäibest. Seega Eesti ettevõtted ekspordivad üha rohkem suurema lisandväärtusega tooteid, kuid samal ajal suureneb samades tootegruppides importtoodete tarbimine ja nende osakaal koduturul.

Maailmaturg

Euroopa Komisjoni hinnangul suureneb piimatoodang maailmas lähema 10 aasta jooksul 20%. Piima kokkuostuhinnad jäävad suhteliselt kõrgele tasemele, kuid mullustelt rekordtasemetelt madalamale. Toodangu mahud suurenevad eelkõige Hiinas, Brasiilias ja USA-s.

2008. aastal on aga piimatoodete nõudlus maailmaturul tugevasti langenud ja vähenenud on kõigi piimatoodete eksport maailmaturule. Sealjuures on kõige enam langenud või-eksport. Neljast maailma suuremast piimatoodete ekspordiriigist suurenes piimatoodete eksport maailmaturule 2008. aasta I poolaastal vaid USA-st, kus põhitoodete eksport suurenes aasta varasema perioodiga võrreldes kordades (tabel 14). Stiimuli ekspordi suurendamiseks andis USA dollari nõrk kurss, mis muutis impordi USA-st odavaks. Samal ajavahemikul vähenes eksport kiiresti teistest suurematest ekspordiregioonidest, kusjuures nt EL-27-st vähe-

Tabel 14

Piimatoodete eksport maailmaturule suurematest ekspordiriikidest

perioodil jaanuar - juuni 2007. ja 2008. aastal, tuh t

Riik	Aasta	Või	Võiõli	Lõssipulber	Juust
EL - 27	2007	116 265	34 323	108 077	298 510
	2008	55 929	13 239	98 237	269 475
	±%	-51,9	-61,4	-9,1	-9,7
Uus-Meremaa	2007	120 165	66 664	150 284	169 462
	2008	121 157	50 867	121 632	127 092
	±%	+0,8	-23,7	-19,1	-25,0
Austraalia	2007	18 480	11 910	69 350	58 744
	2008	12 295	7 715	101 541	87 670
	±%	-33,5	-35,2	-15,3	-13,7
USA	2007	5 853	1538	128 248	48 630
	2008	45 351	5247	234 259	71 919
	±%	7,7 korda	3,4 korda	1,8 korda	1,5 korda

Allikas: Agra Focus, september 2008

nes või ja võiõli eksport üle 2 korra. Austraaliast vähenes või ja võiõli eksport 1/3 võrra, lõssipulbri ja juustueksport 14-15%. Uus-Meremaalt jäi või ekspordikogus aasta varasema perioodi tasemele, juustu ekspordikogus langes ¼ ja lõssipulbri ekspordikogus ligi viiendiku võrra.

Maailmaturul on tänavu I poolaastal piimatoodete hinnad hakanud kõikumama. I kvartalis jätkus eelmise aasta teisest poolest alanud järsk hinnalangus, mis asendus II kvartalis tõusuga. Juulist alates on hinnad taas langenud, kusjuures kiirem hinnalangus on olnud täispiimapulbril, mille varud on maailmas suurenenud ning suurenenud on pakkumine eelkõige USA-st ja Okeaniast, kus varud on kasvanud, sealhulgas osaliselt ka ostjate äraootava käitumise tõttu.

Uus-Meremaal on piimatootmise kõrghooaeg sügisel ning käesoleval aastal ületatakse esialgsete hinnangute kohaselt aasta varasemat toodangumahtu olulisel määral (2006/07 143 mln t). Osalt tulenevad suured toodangukasvud sellest, et viimastel aastatel olid seal suured põuad ning põua tõttu vähenes ka piimatoodang. Teisalt on aga kõrge mulluse piimahinna tõttu osad lambafarmid üle läinud lehmapidamisele ning seegi on oma mõju toodangu kasvule andnud. Uus-Meremaa Maamajandusministeerium teatas, et esialgsetel hinnangutel oli piima keskmine tootjahind 2007/08 majandusaastal 4.70 kr/kg ja see on kõrgeim hind alates 1965. aastast.

Kogu piimatoodangu juurdekasv läheb ekspordipakkumise suurendamiseks. Uus-Meremaa tähtsaimaks piimatooteks peetakse täispiimapulbrit, mida Fonterra hakkas turustama internetioksjoni kaudu. Esimesel oksjonil müüdi 5000 tonni magusat piimapulbrit tarneajaga septembris. Pakkumishinnaks kujunes 4330 USD tonni eest, mis oli antud hetkel turu tipphinna tasemel. Pakkumisi tehti 10 raundis, millest igas tõsteti hinda kuni pakutavad kogused ja hind vastasid Fonterra soovidele. Samas müüdi veel 2 korda 3000 tonni pulbrit hilisema tarneajaga, kuid nende hindu esialgu veel ei avalikustatud. Senini on toimunud kolm internetioksjonit, kuid iga korruga on müügihind langenud. Fonterra ostab kokku 95% Uus-Meremaal toodetud piimast.

Austraalia on piimatootmises suuruselt 12. riik maailmas ja umbes pool sealsest piimatoodangust eksporditakse. Juunis lõppenud 2007/08 majandusaastal toodeti Austraalias hinnanguliselt 9,37 miljonit tonni piima, mis oli 5% vähem varasema majandusaasta kogusest (tabel 15). Piimatoodang on langenud kolmel majandusaastal kestvate põudade tõttu ja vähenenud on ka piimalehmade arv. Lõppenud majandusaasta lõpus oli piimalehmi 4,8% vähem aasta varasemast. Piimatoodangu rekord oli 2001/02 majandusaastal, mil piima toodeti 11,6 miljonit tonni, mis praeguseks on 20% vähenenud ja mille võrra vähenes ka Austraalia piimatoodete pakkumine maailmaturule.

Alanud majandusaastal prognoositakse lehmade arvu ja piimatoodangu kasvu Austraalias, kuivõrd 2008. aasta mais tõusis piimatoodang esimest korda peale 2006. aastat üle

eelnenud aasta tootmismahu. Positiivseteks prognoosideks annavad lootust ka paranenud ilmastikutingimused. Piimatoodete suurenevast mahust läheb osa ekspordi suurendamiseks ja osa siseturu nõudluse rahuldamiseks, üksnes võitoodangu suurenev osa eksporditakse.

Piimatoodangu vähenemise tõttu on Austraalias pidevalt suurenenud valgutoodete tootmiseks minev osa toorpiimast. 2006/07 majandusaastal oli valgutoodetele minev osa toorpiimast 23%. Joogipiima tootmine suurenes viimase seitsme aasta jooksul 15%. Siseturu maht on kasvanud nii rahvastiku juurdekasvu kui ostujõu suurenemise tulemusel.

Tabel 15

Austraalia piimaturu näitajaid (tuh t)

	2006/07	2007/08 esialgne	2008/09 prognoos	Muutus +,-%
Piimalehmade arv, tuh tk	1800	1730	1750	1,2
Kokkuost	9870	9375	9528	1,6
Toodang				
- või	133	125	128	2,4
- juust	364	340	346	1,8
- lõssipulber	191	170	173	1,8
- täispiimapulber	135	130	133	2,3
Ekspord				
- või	81	64	67	4,7
- juust	213	200	203	1,5
- lõssipulber	164	118	119	0,8
- täispiimapulber	94	75	77	2,7
Piimahinna indeks (1997/98=100)	111,1	150,8	181,5	x

Allikas: ZMP

Juustutoodangule kulus Austraalias 2006/07 majandusaastal 35% toorpiimast ning selle osakaal on sajandivahetusest alates olnud vähenev, kusjuures siseturul on tarbimine samal perioodil 9,5% suurenenud. Siseturule on juustu imporditud põhiliselt Uus-Meremaalt, import Euroopa Liidust moodustas 20% Austraalia koguimpordist. Austraalias toodetakse kõige enam Cheddar-tüüpi juustu, mis moodustab üle poole juustu kogutoodangust. Peale selle toodetakse rohkem toorjuustu ja Mozzarella. Ülejäänud juustusordid on toodangus tähtsusetu osakaaluga. Enam kui pool juustutoodangust läheb ekspordiks. Ekspordist ligi 50% läheb Jaapanisse. Teised tähtsamad sihtturud on USA, EL ja Saudi-Araabia. Ehkki juustutoodang on Austraalias põua tõttu langenud toorpiima koguse tagajärjel vähenenud, on ekspordikogused püsinud stabiilsed.

Või tarbimine on Austraalias samuti suurenenud, tarbimine tõusis 4 kg-le elaniku kohta aastas ja on sellega jõudnud EL-25 tasemele. Võitoodang on aga põua tõttu tugevasti vähenenud – 2007/08 majandusaastal toodeti võid 9,6% vähem aastatagusest ja sajandi-

vahetusega võrreldes isegi kolmandiku võrra vähem, mistõttu on vähenenud ka või eksport. Täispiimapulbri eksport on sajandivahetusega võrreldes vähenenud poole võrra, lõssipulbri eksport vaid veidi vähem.

Austraalias seisab ees piimatööstuste laialdane restruktureerimine. Värskepiimatoodete turuliider National Foods võtab üle piimaühistu Dairy Farmers. Lisaks sellele rajab National Foods koostööd Warrnambool'i juustu- ja võispetsialistidega. Sellega läheb kolm juhtivat Austraalia piimatöötajat Jaapani suurima kontserni Kirin kätte, kellele National Foods kuulub täielikult alates 2007. aasta novembrist. National Foods'i ülevõtmise tehingu tegemiseks peab olema vähemalt $\frac{3}{4}$ ühistu Dairy Farmers'i omaniku nõusolek, mida loodetakse saavutada kõrgemat piima kokkuostuhinda pakkudes. Ühistul Dairy Farmers on 2000 osanikku ja heakskiit ühinemiseks peab kinnituse saama 2008. aasta novembris.

Austraalia Piimaliidu arvates on see võimalik, kuna põudade tõttu on paljud piimatootjad kahju kannatanud ning soovivad müügist saadud rahaga piimatootmist turgutada. 2007/08 majandusaastal langes piimatoodang Austraalias 5%. Normaalseste ilmastikutingimuste juures võiks Austraalia Piimaliidu hinnangutel toodangu maht 2010/11 majandusaastal tõusta 9,5-9,9 miljardi liitrini.

Türgi piimatööstus laieneb jõuliselt. Kõik suuremad kodu- ja välismaised selle valdkonna ettevõtjad suurendavad oma tööstuste võimsusi ja laiendavad pakutavat sortimenti. Sealjuures tunneb investeringute vastu huvi ka rahvusvaheline toiduainete kontsern Danone.

Türgis töödeldi 2007. aastal kokku 12 mln tonni toorpiima, mis maamajandusministeeriumi prognoosi kohaselt peaks 2013. aastal ulatuma 23 miljoni tonnini. Siseturumaht peaks suurenema seejuures 20 miljonile tonnile. Joogipiima tarbimine on Türgis praegu suhteliselt madal - 20 liitrit elaniku kohta aastas, mis jääb 4-5 korda alla EL-riikide keskmisele tarbimisele. Mitmete lastele suunatud kampaaniatega tahetakse joogipiima tarbimist suurendada eelkõike laste seas.

Türgi Maamajandusministeeriumi andmetel töödeldakse tarbitavast piimast 27% suur-ettevõtetes, 33% keskmise suurusega ettevõtetes ja 20% väikeettevõtetes. Ligikaudu 1/5 toodetud piimast tarbitakse otse tootjalt saades või ostes. Piimatöötlejatele valmistab probleeme toorpiima kvaliteedi tugev kõikumine.

Türgi piimatoodangu kasvuprognosi aluseks on peamiselt tootesortimendi laiendamine ja joogipiima, jogurti, koore ja pudingi pakkumise suurendamine. Nii tahab toiduainete kontsern Danone, kelle kahes ettevõttes töödeldakse aastas 250 tuhat tonni piima, suurendada nende ettevõtete võimsusi juba 2008. aastal. Lähiaastail peaks Danone turuosa tõusma seal 10%-le ning 2010. aastal loodetakse käivitada veel kolmas ettevõte.

Kodumaisest tööstusest areneb praegu tugevamalt Adapazaris asuv Ülker-Gruppe, kes juba 2007. aastal rajas Konya lähedale uue tehase. Kokku töödeldakse selles kontsernis 600 tuhat tonni toorpiima aastas ja turuosa Türgi piimaturul ulatub 17,5%. Kontsernile kuuluv firma Ak Gida moderniseerib oma piimatööstust Pamukovas ning plaanib Corlu'sse veel üht meiereid rajada.

Tugev konkurent Sütas, kelle meierei Bursa provintsis töötleb aastas 200 tuhat tonni piima, avas juulis suure tehase Aksaray'is, mille võimsus on 300 tonni piima päevas (110 tuhat aastas). 2012. aastal plaanitakse rajada veel üks ettevõtte Ida-Anatolie's.

Ka Yasar Holdingule kuuluv Pinar tahab olemasolevaid võimsusi oma toodangu laiendamiseks suurendada ja 2008. aastal saavutada käibe 20%-lise kasvu kogu oma toiduainete toodangu müügis. 2008. aasta alguses tõi ettevõtte Türgi turule esimesena mahepiima, millega leiti endale täiendav turunišš. Pinar'i Eskisehir'is ja Izmir'is asuvate piimatööstuste aastaseks koguvõimsuseks tahetakse saavutada 350 tuhat tonni.

Oma toodangu laiendamist mahetoodetega plaanivad 2009. ja 2010. aastal mitmed väikeettevõtted, üks nendest vastab ka EL-i nõuetele, mis annab võimaluse toodangut Euroopa Liitu eksportida. Veel mitmed väiksema võimsusega piimatööstused investeerivad praegu oma meiereide laiendamiseks, mille tulemusel enamus neist saavutab paari aasta pärast võimsuste kahekordse kasvu. Lisaks investeeritakse palju valmistoodangu pakendamisse ning juba 2008. aastal loodetakse pakendatud piimatoodete 15-20%-list kasvu siseturul võrreldes aasta varasemaga. Seega toimub Türgi piimaturul praegu piimatööstuste üha suurenev konkurents, et saavutada siseturul suuremat osakaalu.

USA piimaturg on 2008. aasta I poolaastal arenenud ekstensiivselt (tabel 16). Piimatoodang on eelmise aastaga võrreldes suurenenud 3% ning selle tulemusel on suurenenud ka piimatoodete tootmiskaht, eriti piimapulbrite ja või toodang.

Tabel 16

Piimatoodete tootmine USA-s (tuh t)

	2007 I pa	2008 I pa	Muutus ±, %
Piimatoodang	42454,1	43957,7	3,0
Piimatooted			
- või	358,4	399,2	10,8
- juust	2194,8	2212,3	0,2
- täispiimapulber	7,3	11,2	53,4
- lõssipulber	338,7	451,8	32,7
- kondenspiim	114,0	121,4	5,9
- vadakupulber	261,2	255,8	-2,1

Allikas: ZMP

2008. aasta I poolaastal toodeti USA-s piima 44 miljonit tonni ehk 1,5 miljonit tonni enam aasta varasema perioodi mahust. Seega on trend sarnane eelmistele aastatele. 2000. aastal toodeti USA-s piima 76 miljonit tonni, 2007. aastal 84,2 miljonit tonni, mis on 8 miljonit tonni enam sajandivahetuse alguses toodetust. Piimatoodang kasvas ka juulis, mil piima toodeti 1,7% enam kui aasta tagasi samal kuul. Piimatoodangu juurdekasv tuli suures osas loomade arvu suurenemisest. Juulis oli USA-s piimalehmi 8465 tuhat, mis on 143 tuhande looma võrra enam kui 2007. aasta juulis ja 5 tuhat enam kui eelmisel kuul.

Piimatoodetest suurenes kõige enam täispiimapulbri toodang, mis kasvas aastaga üle kahe korra, kuid samas on selle toodang võrreldes teiste toodetega väga väikese mahuga. Lõs-sipulbri toodang suurenes aastaga ligi 1/3 võrra, võitoodang üle 10%. Juustu tootmismahut jäi aga eelmise aasta tasemele ning vadakupulbri toodang vähenes.

Hiiinas toimus viimaste aastate suurim piimaskandaal, kui Sanlu meierei piimapulbriest leiti melamiini, millest haigestus üle 50 tuhande lapse, kelledest mõned surid. Hiljem leiti melamiini ka tavalisest joogipiimast, jäätisest ja teistest toodetest, kokku 22 ettevõtte piimatoodetest.

India valitsusel on plaan suurendada riigi piimatoodangut 80% (160-180 mln tonnini 2021. aastaks) ning seetõttu soovitakse piimasektoris investeerida 40 mlrd krooni. Lisaks valitsuse 5-6-aastasele investeerimisplaanile on kavas kaasata ka Maailmapanga vahendeid. Plaani oluliseks eesmärgiks on suurendada piimatööstusettevõtetesse müüdava piima kogust. Praegu müüvad piimatootjad meiereidesse vaid alla 30% toodetud piimast, kuid plaani järgi peaks see suurenema 65%-ni. Selleni soovitakse jõuda ka tootjate ühistutesse koondamise teel. Plaan hõlmab ka tõuaretuse ning piima jahutamise parendamist.

2008. aastal ekspordib **Brasiilia** piimatootmeid enam kui kunagi varem. Põhjapoolkeral toimunud langused piimatoodangus suurendavad Brasiilia ekspordivõimalusi. 75% Brasiilia piimatoodete ekspordist moodustavad piimapulbrid, ülejäänud on juust, koor ja või. Brasiilia osakaal piimatoodete maailmaturul on veel endiselt väike (2% ringis).

Euroopa Liit

2008. aasta I poolaastal suurenes piima kokkuost EL-is 1,2 miljoni tonni võrra (+0,9%). Toodangu mahud on kasvanud eelkõige Prantsusmaal, Hollandis ja mõnedes uutes liikmesriikidest, kuid vähenenud nt Saksamaal, Austrias ja Taanis. Senised numbrid näitavad, et ka juulis ja augustis ületati kergelt aasta varasema perioodi mahud. Seega ei ole piimakvoodi 2%-line suurendamine jooksva majandusaasta algusest piimatootmist kuigi oluliselt suurendanud. Peamiseks põhjuseks on siinjuures juba aastaid kestnud piimalehmade arvu

vähenev. 2007. aasta detsembris oli EL-27-s 24,18 miljonit lehma, mis oli 0,5% ehk 130 tuhat looma vähem aasta varasemast seisust. Euroopa Liidu 2004. aasta laienemise järel täheldati vanades 15 liikmesriikides piimalehmade arvu vähenemist keskmiselt 0,4% aastas, samas kui enamuses liitunud 10-s riigis loomade arv suurenes 0,6%. 2007. aasta lõpus oli üle pika aja mõnedes vanades liikmesriikides näha lehmade arvu suurenemist, milleks andis tõuke vanade EL-i liikmesriikide piimakvoodi 0,5%-line suurendamine viimasel kolmel järjestikusel majandusaastal. 2008. aasta mais täheldati loomade arvu suurenemise tendentsi tugevnemist. Näiteks oli 2008. aasta keskel Saksamaal lehma 1% rohkem aasta varasemast seisust. Poolas ja Itaalias suurenes loomade arv 2007. aasta lõpus 1,5% ja Hollandis 3% aasta varasemaga võrreldes. Samal ajal jätkus lehmade arvu vähenemine Prantsusmaal (-1%) ja Suurbritannias.

EL riikide suuremad piimakarjad olid 2007/08 kvoodi andmetel (tonni, keskmiselt aastas tootja kohta):

Slovakkias 1471 t
Tšehhis 1064 t
Taanis 915 t
Suurbritannias 840 t
Küprosel 647 t
Eestis 533 t
Ungaris 507 t
Rootsis 425 t
Saksamaal 285 t

Piimatoodete eksport EL-ist moodustab 10% kogu EL-i piimatööstuste poolt varustatavast piimast arvestatuna piima ekvivalendis. Viimasel ajal 10% tugevnenud USA dollar on parandanud olukorda ka Euroopa piimatööstustes. Nõrga dollari ajal vähenes EL-i võiekспорт oluliselt, USA tooted oli maailmaturul sel ajal konkurentsivõimelisemad. Kuna maailmaturul müüakse vaid ligikaudu 7% maailma piimatoodangust, siis ka väiksemal valuutakursi muutusel on selged tagajärjed.

2008. aasta esimesel poolaastal vähenes piimatoodete eksport EL-27-st enamuse toodete osas üsna suurtes kogustes, vaid täispiimapulbri ja kaseiini eksport suurenes (tabel 17, joonis 23). Sealjuures langes kõige enam piimarasvade eksport, kus ekspordikogus oli aastataguse perioodiga võrreldes üle kahe korra väiksem. Piimatoodete ekspordis on EL-27-s suurema mahuga juustueksport, mis viimasel ajal andis EL-i piimandusele liikumapanevat jõudu. Käesoleva aasta esimesel poolel langes juustueksport aastaga ligi 10% (-29 tuhat t) ja ulatus tänava I poolaastal 270 tuhande tonnini. Juustueksporti ja ka sisenõudluse vähenemise tõttu suurenes sel ajal või ja pulbrite toodang. Lõssipulbri ekspordimaht vähenes samuti 10% 97

tuhandele tonnile aasta varasemalt 108 tuhandelt tonnilt. Lõssipulbri eksport hakkas vähene-
ma alates maist, kuni aprillini ületas eksport veel aasta varasemat kogust. Täispiimapulbri
nõudlus on kolmandates riikides tänavu kasvanud ja nõudlus elavnes juunis veelgi, mistõttu
võib ekspordimaht eelseisval perioodil veel suurenda. Juunis näitas elavnemist veel vadaku-
pulbri ekspordinõudlus ning ekspordikogus ületas aasta varasema juunikuu kogust, kuid teiste
piimatoodete ekspordimahud juunis aasta varasemaga võrreldes vähenesid.

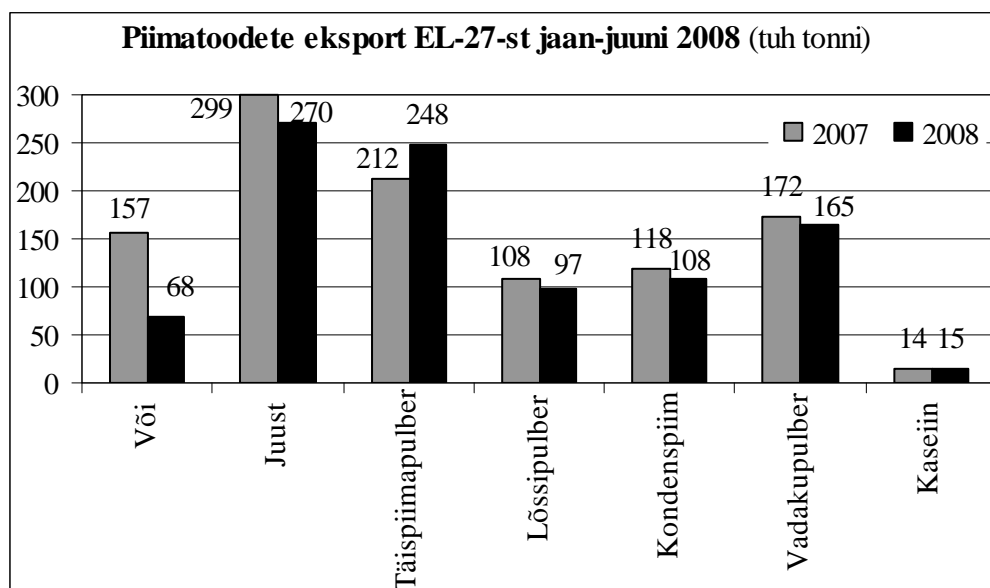
Tabel 17

EL-27 piimatoodete eksport (tuh t)

	2007 I pa	2008 I pa	Muutus +/- %
Või ja võiõli	157	68	-56,7
Juust	299	270	-9,7
Täispiimapulber	212	248	17,0
Lõssipulber	108	97	-10,2
Kondenspiim	118	108	-8,5
Vadakupulber	172	165	-4,1
Kaseiin	14	15	7,1

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 23

Allikas: Euroopa Komisjon

Hiinas toimunud piimakriis sundis ka EL-i ametkonda sellele reageerima, mistõttu
plaanitakse kontrolli tõhustamist. Euroopa Liitu on Hiinast piimatoodete import keelatud.

Prantsusmaal ostsid piimatööstusettevõtted 2008. aasta I poolaastal 6,6% ehk 850
tuhat tonni võrra enam toorpiima kokku kui aasta varem. Selle tulemusel suurenes kõigi

piimatoodete toodang, sealhulgas kasvas enam pulbrite ja võiõli toodang (tabel 18, joonis 24). Toodangu juurdekasvust läks suur osa nende toodete ekspordi suurenemiseks, vaid võiõli eksport vähenes ja võiekспорт jäi aastataguse perioodi tasemele.

Tabel 18

Prantsusmaa piimasektori tootmisnäitajad (tuh t)

	2007 I pa	2008 I pa	Muutus ±, %
Piima kokkuost	11994	12850	6,6
Piimatoodete tootmine			
Või	178,6	195,6	8,9
Võikontsentraat	29,9	35,3	17,5
Lõssipulber	152,2	174,1	13,8
Täispiimapulber	80,4	94,2	16,5
Juust	858,5	889,5	3,0
Vadakupulber	323,6	346,9	6,6
Kondenspiim	1928,9	1961,1	1,1
Kaseiin	22,0	24,1	9,0

Allikas: ZMP

Saksamaal varusid piimatööstused 2008. aasta I poolaastal kokku 14,05 miljonit tonni piima, mis oli 1% vähem 2007. aasta I poolaastal varatud kogusest. Kusjuures piimakogused suurenesid I kvartalis piima tootjahinna tõustes, aga II kvartalis, mil tootjahind langes, jäid allapoole varasema aasta kogusest. Mai lõpus ja juuni alguses korraldasid piimatootjad boikoti piimatööstuse vastu ning streigi tulemusena jäi mais piima kokkuostukogus 4,5% ja juunis isegi 6,7% väiksemaks kui samadel kuudel aasta varem. Juulis piimatarned tööstusele suurenesid ning eelneva aasta sama kuu kokkuostukogus ületati hinnanguliselt 1%-ga.

Piima kokkuostukoguse languse tõttu vähenes Saksamaal II kvartalis peamiselt juustu ja lõssipulbri toodang. Mais toodeti lõssipulbrit 23% ja juunis 46% vähem aastataguste samade perioodide mahust ja I poolaastal kokku oli vähenemine 7,5%. Juustutoodangu vähenemine oli väiksem (-1,1% poolaastate võrdluses). Piimatoodetest suurenes I poolaastal või (+0,5%) ja täispiimapulbri (+15,3%) toodang.

Tarbijad on Saksamaal üllatavalt tundlikult kõrgetele piimahindadele reageerinud. Siseturul tõusid piimatoodete jaehinnad järsult 2007. aasta II poolaastal, millele järgnes koduseks tarbimiseks ostude vähenemine. Tarbijauuringute alusel vähenes tarbimine 2008. aasta seitsmel esimesel kuul kõigi piimatoodete osas, sealjuures suuremat langust oli näha kohupiima, või, jogurti ja juustu puhul. Näiteks kui joogipiima hinda selle aasta aprillis-mais langetati, suurenes selle tarbimine aprillis 15,7% märtsi suhtes ja mais veel 6,6%. Peale hinnatõusu juunis vähenesid ostud 13,5% allapoole maikuist taset. Samas arvatakse, et kõrged

piimatoodete jaehinnad Saksa siseturul pole toiduainete tarbimist koguseliselt üldiselt piiranud, muutused tarbimises tulenevad toiduainete pakkumise üha laienevast sortimendist. Teadlik tarbija asendab kallineva toiduaine lihtsalt odavamaga alternatiivse variandiga.

Tavapäraselt, pärast suvepuhkuste lõppu ja sügise piimatootmise madalseisu eel ning ka juba jõulude ootuses piimatoodete nõudlus Saksamaal suureneb ja see annab põhjust jaehindadel veidi tõusta. 2008. aasta sügisel paistab selline tendents esialgsetel hinnangutel ära jäävat. Kevadel ja suvel vähenes eksport ning suvekuudel suurenesid ka piimatarned tööstusele, mis võimaldasid pakkumist siseturul suurendada ning piimatoodete pakkumine ületab sügisel siseturul suurenenud nõudlust. Ekspertid prognoosivad, et lähiajal jäävad piimatoodete jaehinnad Saksamaal kõikuvaks ja pigem alanevad, kuid peaksid mitte eriti pika aja möödudes keerama taas tõusule.

2008. aasta I poolaastal eksporditi Saksamaalt lahtist piima mullusest 2,2% enam, selle ekspordikogus ulatus 641,8 tuhandele tonnile ning sellega muutus piim koguseliselt kõige tähtsamaks eksporditavaks piimatooteks Saksamaal. Suurem osa piimast eksporditi Hollandisse. Pakitud piima eksport oli 391,5 tuhat tonni ja jäi 1,5% väiksemaks aastatagusest. Pakitud piima eksport väljapoole Euroopa Liitu suurenes 14%, samal ajal kui teistesse liikmesriikidesse vähenes üle 1%.

Käesoleva aasta esimesel poolel ületas Saksamaa värskapiimatoodete eksport varasema aasta sama perioodi kogust 2,5% ja oli kokku 292,9 tuhat tonni, kusjuures eksport kasvas EL-i teistesse liikmesriikidesse ja vähenes kolmandatesse riikidesse. Rasvaste toodete eksport arenes jõudsalt ja ületas oluliselt aasta varasemaid koguseid. Pakitud ja lahtise koore eksport ületas mullust 9,5% ja võil 8%. Täispiimapulbri väljaveokogused suurenesid aastaga veerandi võrra. Samas vähenes lõssipulbri eksport ligi 14%. Ka juustueksport Saksamaal vähenes (-0,7%) ja ulatus 438,2 tuhandele tonnile. Sealjuures vähenes eksport väljapoole EL-i 3,8%. Samas on Saksamaa maailma suurim juustueksportöör. Juustueksporti juhtriikide hulgas on ka Prantsusmaa, Holland, Uus-Meremaa ja Itaalia. Juustukoguse poolest on Saksamaa olnud liidriks juba mitmeid aastaid, kuid nüüd on ta seda ka juustueksporti rahalise käibe järgi. Saksa ettevõtted müüvad juustu oma riigist välja ligikaudu 42 mlrd krooni eest aastas. Seal töödeldakse juustuks üha enam piima – kui 10 aastat tagasi töödeldi juustuks 37% kokkuostetud piimast, siis möödunud aastal 45%.

Piimatoodete impordis toimusid ekspordile sarnased tendentsid – osade toodete mahud suurenesid, osadel vähenesid. 2008. aasta I poolaastal imporditi piimatooteid Saksamaale enam kui aasta varasemal perioodil. Aastatagusega võrreldes suurenes nii lahtise (+22%) kui pakitud piima (+35%) import. Samuti suurenes värskapiimatoodete (+4%) ja lõssipulbri (14%) import. Rasvatoodete import aga vähenes. Võid toodi Saksamaale 23%, täispiimapulbrit 18%, lahtist ja pakitud koort 7,6% ning juustu 3,3% vähem kui aasta varem.

Taanis oli augustikuisel piimakvoodibörsil hinnad samal tasemel, mis aasta kahel esimesel kvoodibörsil – 4.31-4.35 Eesti krooni kg eest. Aastatagusega võrreldes on kvoodihinnad selgelt madalamad, sest aasta tagasi maksti piimakvoodi eest rekordilised 9.82 Eesti krooni kg eest. Augustibörsil müüdi 54 tuh tonni kvooti, mida on 21 tuh tonni enam kui maibörsil.

1. augustil avati **Hollandis** piima futuuribörs, kuid seni seal olulisi tehinguid tehtud ei ole. Börsil on võimalik osta piimafutuure 2 aasta peale ette ning nii saavad tootjad end piimahinna osas kindlustada.

Poola piimatööstused on 2008. aasta kaheksa esimese kuuga varunud piima 3% enam kui aasta varasemal perioodil. Piimakogused on suurenenud peamiselt suvekuudel: juulis ületas kokkuostetud piimakogus aastatagust 4%, augustis juba 4,8%.

Rahvusvaheline konkurents

Soome **Valio** piimatööstusel napib piima, sest osa tootjaid on kaotatud teistele meiereidele ning seetõttu on juustu- ja piimapulbritoodang mullusest väiksem. Samuti on oma mõju avaldanud ka märg ja külm suvi, mistõttu lehmade piimatoodang oli mõnevõrra tavalisest väiksem. Väiksema toodangumahu tõttu kannatab ka Valio piimatoodete eksport Venemaale.

Kuna laktoosivabade piimatoodete nõudlus suureneb, tõi **Arla Foods** turule 6 uut laktoosivaba piimatoodet: lahja piim, keskmise rasvasusega piim, 2 puuviljajogurtit, toidukoore ja vahukoore. Rootsis on ligikaudu 4% rahvastikust rohkem või vähem laktoosi suhtes tundlikud.

22. septembrist alandas Arla Foods piima kokkuostuhinda 48 Eesti senti võrra kg kohta. Kuna tarbijad on kallimate piimatoodete asemel hakanud ostma rohkem odavaid tooteid, siis Arla jaanuaris kavandatud käivet sel aastal ei saavuta. Kasumlikkust mõjutavad ka inflatsioon ja suurenenud energiakulud.

Danish Dairy, kes eelmisel aastal meelitas Arla Foodsist üle mitmeid piimatootjaid Taanis, on praktiliselt pankrotis, sest praeguses turuolukorras ei suudeta Arla piimahinnaga konkureerida. Samuti ei ole nad suutnud Arlaga kokkuleppele saada suure koguse piima müügis Arlale. Arla ei ole huvitatud ka vahepeal ärahüpanud piimatootjate tagasivõtmisest.

Piimapuudus ja seetõttu toodangu langus on sundinud Rootsi **Milkot** oma plaane muutma. Uue strateegia kohaselt suletakse piimatööstus Bollnäs, kus siiani toodeti juustu ning kontsentreerutakse eelkõige linnapiimaatoodete ja joogipiima tootmisele. Milko piima

kokkuost on vähenenud 6,5% võrreldes eelmise aastaga, seda on enam, kui Rootsis keskmiselt (5,5%).

1. augustist langetas Rootsi **Skånemejerier** piima kokkuostuhinda 40 Eesti sendi võrra kg kohta. 4,2%-lise rasvasusega piima eest makstakse alates augustist tootjatele 5.29 Eesti krooni kg eest koos kõigi lisade ja boonustega. Sellega langes ettevõtte kasumlikkus 2007. aasta I poolaasta tasemele.

Rootsis plaanivad **Milko, Skånemejerier, Falköpingsi ja Gefleorternsi meiereid** ühise kaubamärgi luua, millega soovitakse konkureerida Arlaga. Oma lähipiirkondades kavatsatakse edaspidigi kasutada oma ettevõtte kaubamärke, kuid kaugemates piirkondades, nt Stockholmi kandis, kus nimetatud meiereid ei tegutse, plaanitakse piimatooteid müüa ühise kaubamärgi all. Millal kaubamärk turule tuleb, ei ole veel kindel.

Campina soovib oma saksa klientidele tõestada, et Campina Saksamaa kaubamärgi Landliebe all müüdavad tooted on gmo- ja muude vastuoluliste ainete vabad. Seetõttu lubab Campina, et kõik lehmad, kelle piima kasutatakse Landliebe toodete tootmiseks, on söönud vaid Saksamaalt pärit sööta või Euroopa tootjatelt pärit lisaööta. See lubadus hakkas kehtima alates käesoleva aasta 1. oktoobrist. Sellega garanteerib Campina, et lehmade sööt on gmo-vaba. Esialgu kehtib selline garantii joogipiimadele ning koolipiimatoodetele.

Hiina piimaskandaali tõttu vähendas Uus-Meremaa **Fonterra** oma Hiina investeringuid ligi 1 mlrd krooni võrra. Investeringuid vähendati, sest Fonterra arvates ei ole lähiaastail sellel turul tegutsemine piisavalt tulus. 2007/08 aasta oli ettevõttele rekord aasta, kus iga ühistusse kuuluv piimatootja teenis piima müügist keskmiselt 7 mln krooni. Järgmisel aastal oodatakse sissetulekute vähenemist üle 1 mln krooni, sest piimatoodete hinnad maailmaturul on langenud. Kokku maksis Fonterra tootjatele piima eest 2007/08 aastal 65% enam kui aasta tagasi. Fonterra aastakäive oli 138 mlrd krooni ning kasum üle 1,8 mlrd krooni.

Norra piimanduskontsern **Tine** käive 2008. aasta I poolaastal oli ligikaudu 16 mlrd Eesti krooni, mis on ligi 2 mlrd krooni võrra suurem kui aasta tagasi. Samas on suurenenud ka kulud ning see on vähendanud Tine kasumit aastatagusega võrreldes.

Kokkuvõte

Piima toodeti Eestis 2008. aasta I poolaastal 348,4 tuhat tonni ehk 1,4% enam kui aasta tagasi. Piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** suurenesid 11,6% ja moodustasid 89,2% piima kogutoodangust. 2008/2009 majandusaasta kolme kuu piima tootmiskvoodi täituvus oli 24,1%, sh oli tarnekvoodi täituvus 24,3% ja otseturustuskvoodi täituvus 12,8%. Lehmade arv oli I poolaasta lõpus 4900 looma võrra väiksem kui aasta tagasi ja piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 135 kg.

Piimatööstusettevõtete toodang osadel toodetel SA kiirstatistika andmetel suurenes (juust, täispiima- ja vadakupulber) ja osadel vähenes (või, lõssipulber). Piimatööstusettevõtete **müügikäive** ulatus 2008. aasta I poolaastal 3,1 miljardi kroonini (+13% aastatagusega võrreldes). Müügikasv koduturule II kvartalis kiirenes (+10%, 2008.a I +7%, I pa +8%). Ekspordiks müük kasvas siseturu müügist kiiremini (I pa 2008 +16%). Piimatööstuse **kasum** suurenes I poolaastate võrdluses 17,2% ja **lisandväärtus** 11,4%. Piimatööstuse kogukulud suurenesid aastaga 13,3% peamiselt tooraine kallinemise tõttu. Tööjõukulud kasvasid kogukuludega samas tempos ja moodustasid 7,9% kogukuludest (2007.a I pa 8,1%). **Investeeringud** vähenesid ja olid üle 2 korra väiksemad aastataguse perioodi mahtudest. Koguinvesteeringutest 77% läks masinatesse ja seadmetesse. Piimatööstuse poolt 2007. aastal tehtud erakordselt suured investeeringud ning tootlikkuse kasv lubavad oletada, et vähemalt osa Eesti piimatööstusettevõttest on suutelised konkurentsipüsima ka turuolukorra halvenemise puhul.

Väliskaubavahetuses suurenes piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2007. aasta I poolaastaga 26,2% ja impordikäive 53% ning positiivne kaubavahetussaldo suurenes 7,8%. Väliskaubakäive kasvas nii piimatoodete ekspordi- ja impordihindade tõusu kui ka kaubakoguste suurenemise tõttu. Piimatoodete eksporditi 2008. aasta I poolaastal 1045,8 mln krooni ja imporditi 315,2 mln krooni eest. Ekspordikäibest 84% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ning 16% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad ekspordi sihtturud olid Läti (22% ekspordikäibest), Soome (17%) ja Venemaa (13%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustasid 41% juustu-kohupiim, 18% röösk piim-koor ja 18% piimapulbrid. Impordikäibest moodustas 33% juustu-kohupiima import ja 25% hapupiimatooted. Suuremad impordiriigid oli Poola (21% impordikäibest), Läti (20%) ja Saksamaa (13%).

Piimatoodete **hinnatase Eestis** oli 2008. aasta I poolaastal enamusel toodetel kõrgem aasta varasema perioodi tasemest, kuna järsem hinnatõus algas alles 2007. aasta II kvartalis ja seega oli I poolaasta võrdlusbaas alles madal. Madalam hind oli I poolaastal aasta varasema perioodiga võrreldes vaid lõssipulbril, täispiimapulbri hind oli eelmise aasta sama perioodi keskmisel tasemel. Piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad 2008. aasta I poolaastal veidi kõikusid. Maailmaturu toodete hinnad I kvartalis langesid, II kvartalis tõusid ja pöördusid juulis

taas langusele. Siseturutoodetel jätkus kerge hinnatõus I kvartalis, II kvartalist alates on nende toodete hinnad kergel langussuunal. Piimatoodete jaehindade tõusutrend lõppes 2008. aasta aprillis ning pöördus mais kergele langusele. Piima kokkuostuhind tõusis Eestis 2008. aasta veebruariks 5.29 kr/kg-ni ning hakkas siis langema. Kui Eesti kokkuostuhind jäi 2008. aasta I kvartalis veel Läti ja Leedu hinnatasemetele alla, siis aprillist alates on Eesti kokkuostuhind (I pa 4.94 kr/kg) ületanud Läti ja Leedu hinnataset (juulis vastavalt 7,6% ja 22,6%), kuid EL-27-s jääb Eesti hinnatase riikide lõpujärjestuses Läti ja Leedu ette.

Maailmaturul on piimatoodete hinnad 2008. aasta I poolaastal tugevasti langussuunal kõikunud: 2008. aasta I kvartalis liikusid hinnad langusuunal, II kvartalis pöördusid tõusule, kuid III kvartalis taas langusele. Hinnad on langenud pulbritel ja võil tõusueelsele 2006. aasta tasemele, vaid juustul on püsinud hind tootjatele veidi soodsam. Maailmaturul prognoositakse tugevaid hinnakõikumisi ka lähitulevikus. Analüütikute hinnanguil ei tohiks aga piima kokkuostuhind kuigi oluliselt langeda, kuna kõik kulutused piimatootmises on jätkuvalt tõusutrendil.